

মাদলিঝাৰ পৰিৱেশ উন্নয়ন সমিতি,
মানাহ ব্যাঘ্ৰ প্ৰকল্প
বাঁশবাৰী বনাঞ্চলিক

ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা

(২০১৬-১৭ৰ পৰা ২০২৫-২৬ লৈ)

মাদলিঝাৰ পৰিৱেশ উন্নয়ন সমিতিৰ দ্বাৰা প্ৰস্তুত

সহায়কাৰী

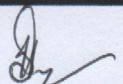
অসম বন বিভাগ

আৰু

ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা আৰু জীৱিকাৰ সুযোগ বৃদ্ধিৰ বাবে গঠিত মহাজেঁট (কম্পেল', COMPELO)

[আই আই ই (IIE) আৰু আৰ জি ভি এন (RGVN) আৰু (CML)]

জুলাই, ২০১৬

Field Director Manas Tiger Project
Barpeta Road, Assam

সংক্ষিপ্ত শব্দৰ সম্পূৰ্ণ নামৰ তালিকা

সংক্ষিপ্ত	সম্পূৰ্ণ নাম
এ পি এফ বি চি (APFBC)	বন আৰু জৈৱ বৈচিত্ৰ্য সংৰক্ষণৰ অসম প্ৰকল্প (আছাম প্ৰজেক্ট অন ফৰেষ্ট এণ্ড বায়'ডাইভাৰ্ছিটি কনজাৰভেচন)
এ এফ ডি (AFD)	এজেণ্টী ফ্ৰান্সিচ ডি ডেভেলপমেণ্ট
বি পি এল (BPL)	দাৰিদ্ৰ্য সীমাৰেখাৰ তলৰ (বিল' পভাৰ্টী লাইন)
বি টি চি	বডোলেণ্ড টেৰিট'ৰিয়েল কাউন্সিল
কম্পেল' (COMPELO)	ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা আৰু জীৱিকাৰ সুযোগ বৃদ্ধিৰ বাবে গঠিত মহাজোঁট কনছাল্টিং ছাৰ্ভিচ ফৰ মাইক্ৰ'প্লেনিং এনহেনচিং লাইভলিহুড অপৰচুনিটিজ
ই পি এ (EPA)	প্ৰাৰম্ভিক কাৰ্যসূচী (এণ্টি পইণ্ট এক্টিভিটী)
জি আই এছ (GIS)	ভৌগলিক তথ্য পদ্ধতি (জিঅ'গ্ৰাফিকেল ইনফ'ৰমেছন ছিষ্টেম)
এইচ এ (Ha)	হেক্টৰ
আইআই (IIE)	ভাৰতীয় উদ্যোগিক প্ৰতিষ্ঠান (ইণ্ডিয়ান ইনষ্টিটিউট অব ইণ্টাৰপ্ৰিনাৰচিপ)
ই ডি চি (EDC)	জৈৱ উন্নয়ন সমিতি (ইক' ডেভেলপমেণ্ট কমিটী)
কেজি (Kg)	কিলোগ্ৰাম
মানাহ এন পি	মানাহ ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যান
মানাহ টি পি	মানাহ ব্যাঘ্ৰ প্ৰকল্প
কেএম (Km)	কিলোমিটাৰ
এনজিঅ' (NGO)	বেচৰকাৰী সংগঠন
এনটিএফপি (NTFP)	নন টিম্বাৰ ফ'ৰেষ্ট প্ৰডাক্ট
পিডিএছ (PDS)	ৰাজহুৱা বিতৰণ ব্যৱস্থা
পিআৰএ (PRA)	পাৰ্টিচিপেটৰী ৰুৰেল এপ্ৰাইভেল
আৰএছ (Rs/-)	ভাৰতীয় টকা
এছ এইছ জি (SHG)	আত্মসহায়ক গোট
ভিচিডিচি (VCDC)	গাওঁ পৰিষদ উন্নয়ন সমিতি (ভিলেজ কাউন্সিল ডেপল'পমেণ্ট কমিটী)

মাদলিঝাৰ পৰিবেশ উন্নয়ন সমিতি
ক্ষেত্ৰ সঞ্চালক, মানাহ ব্যাঘ্ৰ প্ৰকল্প
১০ বছৰৰ বাবে ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা
(জীৱিকা উন্নয়ন আৰু বনোন্নয়ন পৰিকল্পনা)

সূচীপত্ৰ

অধ্যায়	শিৰোনাম	পৃষ্ঠা নং
১	ভূমিকা	৪
২	গাঁৱৰ আৰ্থ-সামাজিক ৰূপৰেখা	৬
৩	জীৱিকাৰ সম্ভাৱনীয়তা বিশ্লেষণ	১২
৪	জীৱিকা উন্নয়ন পৰিকল্পনা	১৬
৫	বন উন্নয়ন পৰিকল্পনা	১৮
—	পৰিশিষ্টৰ তালিকা	২২

<p>প্ৰকল্পটোৰ সম্পৰ্কে</p>	<p>অসম বন আৰু জৈৱ-বৈচিত্ৰ্য সংৰক্ষণ প্ৰকল্প (আছাম প্ৰজেক্ট অন ফৰেষ্ট এণ্ড বায়’ডাইভাৰ্ছিটি কনজাৰ্ভেচন)ৰ লক্ষ্য হৈছে— ‘নিৰ্দিষ্ট এলেকাৰ বনাঞ্চলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল জনগোষ্ঠীসমূহৰ অংশগ্ৰহণেৰে আৰু বনজ আৰু বনজবহিৰ্ভূত সম্পদৰ বহনক্ষম ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে তেওঁলোকৰ জীৱিকা সুনিশ্চিত কৰিবলৈ বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপ কৰাৰ লগতে বহুমুখী সুসংহত পৰিকল্পনাৰে অসমত স্থিতিশীল বন আৰু জৈৱ-বৈচিত্ৰ্য সংৰক্ষণ আৰু পৰিচালনাৰ ব্যৱস্থা কৰা।’ প্ৰকল্পটোৰ লক্ষ্য হিচাপে কোৱা হৈছে— ‘বনাঞ্চলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল জনগোষ্ঠীসমূহৰ সহযোগত তেওঁলোকৰ জীৱিকা আৰু জৈৱ-বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ আৰু স্থিতিশীল ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে বনাঞ্চল সংৰক্ষণ আৰু পৰিৱেশতন্ত্ৰক পুনৰুদ্ধাৰ কৰা।’</p> <p>এই প্ৰকল্পটোলৈ মূলতঃ আৰ্থিক অনুদান আগবঢ়াইছে এজেন্সী ফ্ৰান্সিচ ডি ডেভেলপমেণ্ট অৰ্থাৎ ফ্ৰান্স ডেভেলপমেণ্ট এজেন্সীয়ে। সহযোগ কৰিছে অসম চৰকাৰে। প্ৰকল্পটোৰ পৰিকল্পনা, ৰূপায়ণ, নিৰীক্ষণ, সমন্বয় আৰু ব্যৱস্থাপনাকে ধৰি সকলো দায়িত্ব বহন কৰিছে আছাম প্ৰজেক্ট অন ফৰেষ্ট এণ্ড বায়’ডাইভাৰ্ছিটি কনজাৰ্ভেচন ছ’চাইটিয়ে।</p>
<p>ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা আৰু জীৱিকা উন্নয়ন</p>	<p>বজাৰৰ সন্তাৰনীয়তাভিত্তিক মূল্য সংযোজনৰ জৰিয়তে জীৱিকাৰ কাম-কাজ উন্নত কৰিবলৈ প্ৰকল্পটোত উদ্যোগমূলক বিকাশ, উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ প্ৰক্ৰিয়াকৰণৰ জৰিয়তে মূল্য সংযোজন আৰু বিপণনৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হৈছে। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ লগে লগে বনজ সম্পদৰ ওপৰত বৃদ্ধি পোৱা হেঁচাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এনে পদক্ষেপ জৰুৰী হৈ পৰিছে। বজাৰ সন্তাৰনীয়তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি বৰ্তমানে উপলব্ধ বনজ আৰু জৈৱ-বৈচিত্ৰ্য সামগ্ৰী আৰু সেৱাসমূহত মূল্য সংযোজনৰ উপায় উদ্ভাৱন কৰাটো প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰিছে। তদুপৰি, বনাঞ্চলভিত্তিক জীৱিকাৰ বাহিৰে জীৱিকাৰ অন্য পথ বিচাৰি উলিওৱা আৰু দক্ষতা বিকাশ পদক্ষেপৰ জৰিয়তে সম্প্ৰদায়ৰ সদস্যসকলৰ দক্ষতা বৃদ্ধি কৰাৰো প্ৰয়োজন।</p> <p>প্ৰকল্পটোৰ অধীনত ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা আৰু জীৱিকা উন্নয়নৰ কাৰ্যসূচী ৰূপায়ণৰ বাবে ভাৰতীয় উদ্যমিতা প্ৰতিষ্ঠান (ইণ্ডিয়ান ইনষ্টিটিউট অব্ এণ্ট্ৰ’প্ৰিনিঅ’ৰশ্বিপ, আই আই ই), গুৱাহাটী আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰামীণ বিকাশ নিধি (আৰ জি ভি এন) আৰু ‘চেণ্টাৰ ফৰ মাইক্ৰ’ ফাইনেঞ্চ এণ্ড লাইভলিহুড’ (চি এম এল)ক লৈ এখন সমিতি গঠন কৰা হৈছে। এই সমিতিখনৰ নাম দিয়া হৈছে— ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা আৰু জীৱিকাৰ সুযোগ বৃদ্ধিৰ বাবে গঠিত মহাজোঁট (কনছাল্টিং ছাৰ্ভিচ ফৰ মাইক্ৰ’প্লেনিং এনহেপিং লাইভলিহুড অপচুৰ্ণিটিজ) চমুকৈ কম্পেল’।</p> <p>প্ৰকল্পটোৰ নিৰ্দেশনা মতে এই ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনাত অন্তৰ্ভুক্ত হৈ আছে ‘গাঁও আৰু বন বিভাগৰ বিভিন্ন অভিযান। বনাঞ্চলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল সদস্যক জীৱিকাৰ ক্ষেত্ৰত সহায় কৰা আৰু স্থিতিশীল বন ব্যৱস্থাপনাক এক প্ৰসাৰিত লক্ষ্য হিচাপে গণ্য কৰা।’ বন উন্নয়ন আৰু জীৱিকা উন্নয়ন উভয় লক্ষ্যকে এই প্ৰকল্পত সামৰি লোৱা হৈছে।</p>
<p>মাদলিবাৰ ই ডি চি ৰ বাবে ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা</p>	<p>অসমৰ বাক্সা জিলাত অৱস্থিত মাদলিবাৰ ই ডি চি ৰ ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনাৰ জৰিয়তে গাঁওবাসীৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ বিস্তৃত বিশ্লেষণ এই নথিত সন্নিৱিষ্ট হৈছে। এই ই ডি চি মানাহ ব্যাপ্ত প্ৰকল্পৰ ক্ষেত্ৰ সঞ্চালকৰ কৰ্তৃত্বসীমা আৰু বাঁশবাৰী বনাঞ্চলিকৰ অন্তৰ্গত। পৰৱৰ্তী অধ্যায়ত সম্প্ৰদায়সমূহৰ সবিশেষ উল্লেখ কৰা হৈছে।</p>

এই ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা গাঁওখনত বাস কৰা সম্প্ৰদায়সমূহৰ পুৰুষ আৰু মহিলাসকলৰ দ্বাৰা প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। ২০১৬ চনৰ জুলাই মাহত ইণ্ডিয়ান ইনষ্টিটিউট অব্ এণ্ট্ৰ'প্ৰিনিঅ'ৰশ্বিপ, গুৱাহাটীৰ বিষয়ববীয়া আৰু সম্প্ৰদায়টোৱে গ্ৰহণ কৰা অংশগ্ৰহণমূলক গ্ৰাম্য পৰিমাণ (পি আৰ এ)ৰ জৰিয়তে এই নথি প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। প্ৰকল্প নিৰ্দেশনা অনুসৰি আই আই ই-এ এই ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা সংযোজিত কৰিছে। এই নথি গ্ৰহণৰ বাবে আলোচনা কৰি চূড়ান্ত কৰা হৈছিল ২০১৬ চনৰ জুলাইত।

২। গাঁৱৰ আৰ্থ-সামাজিক ৰূপৰেখা

<p>অৱস্থিতি</p>	<p>মাদলিবাৰ গাঁৱৰ বাসিন্দাক সামৰি মাদলিবাৰ পৰিৱেশ উন্নয়ন সমিতি (ই ডি চি) গঠন কৰা হয়। উক্ত ই ডি চিৰ অন্তৰ্গত এলেকা অসমৰ বাক্সা জিলাৰ মাদলিবাৰ ভিচিডিচিৰ অন্তৰ্গত।</p> <p>পৰিশিষ্ট ১ত গাঁৱৰ মানচিত্ৰ দিয়া হৈছে।</p>																						
<p>মূল তথ্য</p>	<p>ই ডি চিৰ মূল তথ্যসমূহ তলত দিয়া হ'ল।</p> <p>তালিকা-ক : জে এফ এম চিৰ মূল তথ্যসমূহ।</p> <table border="1" data-bbox="523 757 1393 1771"> <tr> <td>ই ডি চিৰ নাম</td> <td>মাদলিবাৰ</td> </tr> <tr> <td>বাসস্থান</td> <td>মাদলিবাৰ</td> </tr> <tr> <td>ৰাজহ গাঁৱৰ নাম</td> <td>পালশিবাৰী</td> </tr> <tr> <td>গাঁও পঞ্চায়ত/ভি চি ডি চি</td> <td>মাদলিবাৰ</td> </tr> <tr> <td>ৰাজহ চক্ৰৰ নাম</td> <td>জালাহ</td> </tr> <tr> <td>জিলা</td> <td>বাক্সা</td> </tr> <tr> <td>বন সংমণ্ডল</td> <td>ক্ষেত্ৰ সঞ্চালক, মানাহ ব্যাঘ্ৰ প্ৰকল্প</td> </tr> <tr> <td>বন আঞ্চলিক</td> <td>বাঁহবাৰী</td> </tr> <tr> <td>বন লাট</td> <td>কাঁহিবাৰী</td> </tr> <tr> <td>গঠনৰ বৰ্ষ</td> <td>২০১৫</td> </tr> <tr> <td>ই ডি চিৰ চাৰিসীমা</td> <td>জি পি এছ সমন্বয় (কেন্দ্ৰবিন্দু) উত্তৰ ২৬°৩৯'৩১.৬' পূব ৯১°০১'৪৩.১' উত্তৰ : মানাহ ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যান দক্ষিণ : বাঁহবাৰী গাঁও পশ্চিম : বাৰেংগাবাৰী গাঁও পূব : কাঁহিবাৰী গাঁও</td> </tr> </table> <p>উৎস : ই ডি চি তথ্য আৰু ২০১৬ ৰ জুনত হোৱা পি আৰ এ অনুশীলনৰ আলোচনা। অতিৰিক্ত বৰ্ণনা তথ্য ১ তালিকা ১ (পৰিশিষ্টত সন্নিবিষ্ট)</p>	ই ডি চিৰ নাম	মাদলিবাৰ	বাসস্থান	মাদলিবাৰ	ৰাজহ গাঁৱৰ নাম	পালশিবাৰী	গাঁও পঞ্চায়ত/ভি চি ডি চি	মাদলিবাৰ	ৰাজহ চক্ৰৰ নাম	জালাহ	জিলা	বাক্সা	বন সংমণ্ডল	ক্ষেত্ৰ সঞ্চালক, মানাহ ব্যাঘ্ৰ প্ৰকল্প	বন আঞ্চলিক	বাঁহবাৰী	বন লাট	কাঁহিবাৰী	গঠনৰ বৰ্ষ	২০১৫	ই ডি চিৰ চাৰিসীমা	জি পি এছ সমন্বয় (কেন্দ্ৰবিন্দু) উত্তৰ ২৬°৩৯'৩১.৬' পূব ৯১°০১'৪৩.১' উত্তৰ : মানাহ ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যান দক্ষিণ : বাঁহবাৰী গাঁও পশ্চিম : বাৰেংগাবাৰী গাঁও পূব : কাঁহিবাৰী গাঁও
ই ডি চিৰ নাম	মাদলিবাৰ																						
বাসস্থান	মাদলিবাৰ																						
ৰাজহ গাঁৱৰ নাম	পালশিবাৰী																						
গাঁও পঞ্চায়ত/ভি চি ডি চি	মাদলিবাৰ																						
ৰাজহ চক্ৰৰ নাম	জালাহ																						
জিলা	বাক্সা																						
বন সংমণ্ডল	ক্ষেত্ৰ সঞ্চালক, মানাহ ব্যাঘ্ৰ প্ৰকল্প																						
বন আঞ্চলিক	বাঁহবাৰী																						
বন লাট	কাঁহিবাৰী																						
গঠনৰ বৰ্ষ	২০১৫																						
ই ডি চিৰ চাৰিসীমা	জি পি এছ সমন্বয় (কেন্দ্ৰবিন্দু) উত্তৰ ২৬°৩৯'৩১.৬' পূব ৯১°০১'৪৩.১' উত্তৰ : মানাহ ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যান দক্ষিণ : বাঁহবাৰী গাঁও পশ্চিম : বাৰেংগাবাৰী গাঁও পূব : কাঁহিবাৰী গাঁও																						

<p>কাৰ্যকৰী আৰু সাধাৰণ সমিতিৰ সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ</p>	<p>মাদলিৱাৰ পৰিৱেশ উন্নয়ন সমিতিৰ কাৰ্যকৰী আৰু সাধাৰণ সমিতিৰ সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ তলৰ তালিকাত দিয়া হ'ল।</p> <p>তালিকা-খ : কাৰ্যকৰী আৰু সাধাৰণ সমিতিৰ সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ</p> <table border="1" data-bbox="513 421 1391 712"> <tr> <td>সভাপতিৰ নাম</td> <td>বলৰাম বড়ো</td> </tr> <tr> <td>সদস্য সচিবৰ নাম</td> <td>হৰিপদ মেধি, বনবিষয়া ১</td> </tr> <tr> <td>কোষাধ্যক্ষৰ নাম</td> <td></td> </tr> <tr> <td>পঞ্জীয়ন নম্বৰ</td> <td>এমটিপি/ইডিচি/০২ তাৰিখ ১০এপ্ৰিল ২০১৬</td> </tr> <tr> <td>কাৰ্যকৰী সমিতিৰ সদস্য সংখ্যা</td> <td>পুৰুষঃ ৬, মহিলা : ৪</td> </tr> </table> <p>সাধাৰণ সমিতিৰ সদস্য সংখ্যা প্রতি পৰিয়ালৰ এজন সদস্য</p> <p>উৎস : ই ডি চিৰ তথ্য।</p>	সভাপতিৰ নাম	বলৰাম বড়ো	সদস্য সচিবৰ নাম	হৰিপদ মেধি, বনবিষয়া ১	কোষাধ্যক্ষৰ নাম		পঞ্জীয়ন নম্বৰ	এমটিপি/ইডিচি/০২ তাৰিখ ১০এপ্ৰিল ২০১৬	কাৰ্যকৰী সমিতিৰ সদস্য সংখ্যা	পুৰুষঃ ৬, মহিলা : ৪
সভাপতিৰ নাম	বলৰাম বড়ো										
সদস্য সচিবৰ নাম	হৰিপদ মেধি, বনবিষয়া ১										
কোষাধ্যক্ষৰ নাম											
পঞ্জীয়ন নম্বৰ	এমটিপি/ইডিচি/০২ তাৰিখ ১০এপ্ৰিল ২০১৬										
কাৰ্যকৰী সমিতিৰ সদস্য সংখ্যা	পুৰুষঃ ৬, মহিলা : ৪										
<p>পৰিয়াল আৰু জনসংখ্যা গাঁথনি</p>	<p>গাঁওখনত বাস কৰা পৰিয়ালৰ সংখ্যা হৈছে ৫৭টা। মহিলা মুৰব্বী থকা পৰিয়াল গাঁওখনত নাই। গাঁওখনৰ মুঠ জনসংখ্যা হৈছে ৩২৫জন। ইয়াৰে ১৭০জন পুৰুষ আৰু ১৫৫গৰাকী মহিলা। ৫৭টা পৰিয়ালৰ ১০টা পৰিয়াল অনুসূচিত জাতিৰ, ৪১টা পৰিয়াল নৃগোষ্ঠীয়ভাৱে বড়ো সম্প্ৰদায়ৰ, আৰু অৱশিষ্ট ৬ টা পৰিয়াল আদিবাসী (চাহ জনগোষ্ঠী), অন্যান্য পিছপৰা জাতিৰ।</p> <p>উপৰোক্ত তথ্যৰ অধিক বিৱৰণৰ বাবে তালিকা-২ চাব পাৰে।</p> <p>ইয়াৰ পৰা জনা যায় যে : (১) গাঁওখনৰ লিংগ অনুপাত হৈছে প্রতি ১০০০জন পুৰুষৰ বিপৰীতে ৮৪৬ গৰাকী মহিলা।</p>										
<p>শিক্ষা আৰু দক্ষতা বিকাশ</p>	<p>মুঠ জনসংখ্যাৰ ৪৪ শতাংশতকৈ অধিক লোক শিক্ষিত বুলি চিহ্নিত। গাঁওখনৰ অধিকাংশ লোকেই বিদ্যালয় পৰ্যায়ৰ শিক্ষা লাভ কৰিছে। আনহাতে তুলনামূলকভাৱে কম সংখ্যক পৰিয়ালত মহাবিদ্যালয় পৰ্যায়ৰ শিক্ষাপ্ৰাপ্ত সদস্য আছে।</p> <p>জীৱিকা উন্নয়নৰ দক্ষতাসমূহক বিভিন্ন ধৰণেৰে সামৰি লোৱা হৈছে। আনুষ্ঠানিক আৰু অনানুষ্ঠানিক— এই দুই ধৰণৰ জীৱিকা উন্নয়ন কাৰ্যসূচী জে এফ এম চি খনত গ্ৰহণ কৰি অহা হৈছে। ই ডি চিত অনানুষ্ঠানিক দক্ষতা উন্নয়নৰ অৰ্থ হৈছে পৰম্পৰাগতভাৱে পোৱা দক্ষতা। তলত উল্লেখ কৰা ক্ষেত্ৰসমূহত বিভিন্নজনৰ পৰম্পৰাগত দক্ষতা দেখা পোৱা যায় :</p> <p>ক) উদ্যানশস্য খ) কৃষিকৰ্ম গ) পশুপালন গ) হস্ততাঁত</p> <p>সমগ্ৰ দেশৰ লগতে ৰাজ্যখনতো আনুষ্ঠানিক দক্ষতা উন্নয়ন কাৰ্যসূচী প্ৰসাৰৰ বাবে চৰকাৰে সক্ৰিয় ভূমিকা পালন কৰি আহিছে কিন্তু এনে কোনো কাৰ্যসূচী এইৰ পৰা এতিয়ালৈকে গাঁওবাসী উপকৃত হোৱা নাই। কিয়নো গাঁওখন অথবা ইয়াৰ পাৰ্শ্বৱৰ্তী</p>										

<p>ভূমি</p>	<p>প্রকল্প গ্রহণ কৰা অঞ্চলৰ ভূমিৰ প্ৰকাৰ এনেধৰণৰ :</p> <p>■ পলসূৰা মাটিৰ অৱস্থিতি। গোটেই বছৰটোৱেই সাৰুৱা এই ধৰণৰ মাটিত বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ শস্য উৎপাদনৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনীয়তা আছে। তীব্ৰবেগী মানাহ নৈয়ে পাহাৰৰ ওখ ঢালৰ পৰা ভৈয়ামলৈ নামোতে ইয়াৰ গতি কমে আৰু ফলশ্ৰুতিত নৈয়ে কঢ়িয়াই অনা শিল-বালি, মাটি-পলস আৰু বিভিন্ন মল, আৱৰ্জনা আদি জমা হৈ পলসূৰা স্তৰ এটিৰ সৃষ্টি হয়।</p>								
<p>পানী</p>	<p>ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যানৰ পশ্চিম দিশেৰে বোৱা মানাহ নৈখন এই ঠাইতে দুভাগত বিভক্ত হৈ বেকী আৰু ভলকাডুবা নামৰ দুখন পৃথক নৈ ৬৪ কিঃমিঃ দক্ষিণলৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰত পৰিছেগৈ। প্ৰকল্পখলীৰ সমীপত মুঠ পাঁচখন নৈ বৈ যোৱাৰ বাবে বহু পলস আৰু শিল কঢ়িয়াই নিয়ে। চূণশিল আৰু বালিশিলৰ নদীপৃষ্ঠ, শিল আদিৰ ওপৰেদি বাঢ়নী পানীয়ে পলসূৰা আৰু হিউমাছ থকা এটা অঞ্চল সৃষ্টি কৰিছে। তৃণভূমিসমূহ কৃষিভূমিকৰূপে উপযোগী। উদ্যানৰ দক্ষিণলৈ মানাহ বেচিন বাৰিষা বুৰি থাকে যদিও এই অৱস্থা দীৰ্ঘকাল নাথাকে। জীৱ জন্তুৰ আশ্ৰয়ৰ বাবেও ওখ স্থান আছে।</p>								
<p>জলবায়ু : উষ্ণতা আৰু বৰষুণ</p>	<p>আৰ্দ্ৰতাৰ পৰিমাণ বেছি থকা এই অঞ্চলটোত বাৰ্ষিক বৰষুণৰ পৰিমাণ হৈছে ৩০০০-৪০০০ মিলিমিটাৰ। শীতকালত ঠাণ্ডা জলবায়ু আৰু কুঁৱলী ইয়াৰ বৈশিষ্ট্য। সৰ্বনিম্ন তাপমাত্ৰা হৈছে ২০ ডিগ্ৰী চেলচিয়াছৰ পৰা ৫ ডিগ্ৰী বেছিলৈ। জানুৱাৰী মাহ আটাইতকৈ ঠাণ্ডা মাহ। প্ৰাক বাৰিষা (মাৰ্চ-মে) শুকান শীত আৰু গ্ৰীষ্মৰ সন্ধিকাল। বৰষুণ বৃদ্ধি পায় আৰু শিলাবৰষুণেৰে ধুমুহাও হয়। তেতিয়া গড়ে বৃষ্টিপাত ৫১৮.৭০ মিলিমিটাৰ। তাপমাত্ৰা ২৩ ডিগ্ৰী চেলচিয়াছৰ পৰা ৫ ডিগ্ৰী বেছিলৈ আৰু আৰ্দ্ৰতা ৭০ শতাংশৰ পৰা ৫ শতাংশ বেছি। বাৰিষাৰ সময়ছোৱাত (জুন-ছেপ্টেম্বৰ) সাধাৰণতে বৃষ্টিপাত মাহে ২৮৬০ মিলিমিটাৰ হয়। বৰষুণৰ মাহকেইটাত গাঁওখনৰ আৰ্দ্ৰতাৰ পৰিমাণ বৃদ্ধি পায়। আৰ্দ্ৰতাৰ পৰ্যায় ৮২ শতাংশৰ পৰা ৫ শতাংশ বেছি। ছেপ্টেম্বৰৰ শেষলৈ সুন্দৰ বতৰ হয়। তাপমান হয়গৈ ২৭ ডিগ্ৰী ৰ পৰা ২ ডিগ্ৰী বেছিলৈ। মাহিলী বৰষুণ ১৪০০ মিলিমিটাৰ। আৰ্দ্ৰতাৰ পৰ্যায় ৮২ শতাংশৰ পৰা ৫ শতাংশ বেছি।</p>								
<p>বন আৰু জৈৱ-বৈচিত্ৰ্য</p>	<p>আজাৰ, গমাৰি, তিতাচপা আদি মুখ্য বন প্ৰজাতি মানাহ ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যানত পোৱা যায়। প্ৰচুৰ নেমু উৎপাদন হয়। তামোল, কঠাল, আম, বাঁহ আদিও গাঁৱত উপলব্ধ। অতিৰিক্ত তথ্য বন উন্নয়ন পৰিকল্পনাত সন্নিবিষ্ট।</p>								
<p>ভূমি ব্যৱহাৰৰ ধৰণ</p>	<p>পৰিশিষ্ট-২এ গাঁৱৰ ভূমি ব্যৱহাৰৰ ধৰণ উল্লেখ কৰিছে। এই অনুসৰি এইটো দেখা যায় যে ভূমি ব্যৱহাৰ গাঁৱৰ উল্লেখ কৰা হৈছে :</p> <table data-bbox="558 1724 1197 1948"> <tr> <td>কৃষি ভূমি</td> <td>: ৩১.২৮ শতাংশ</td> </tr> <tr> <td>বাসভূমি</td> <td>: ২৮.১৭ শতাংশ</td> </tr> <tr> <td>চাহ বাগিচা</td> <td>: ৯.০৬ শতাংশ</td> </tr> <tr> <td>কৃষি উপযোগী পতিত ভূমি</td> <td>: ৩.১০ শতাংশ</td> </tr> </table>	কৃষি ভূমি	: ৩১.২৮ শতাংশ	বাসভূমি	: ২৮.১৭ শতাংশ	চাহ বাগিচা	: ৯.০৬ শতাংশ	কৃষি উপযোগী পতিত ভূমি	: ৩.১০ শতাংশ
কৃষি ভূমি	: ৩১.২৮ শতাংশ								
বাসভূমি	: ২৮.১৭ শতাংশ								
চাহ বাগিচা	: ৯.০৬ শতাংশ								
কৃষি উপযোগী পতিত ভূমি	: ৩.১০ শতাংশ								

<p>ভূমি ধাৰণ</p>	<p>প্ৰতিটো পৰিয়ালৰ ভূমি ধাৰণৰ ধৰণ তথ্য-(I)ৰ তালিকা-৩ত উল্লেখ কৰা হৈছে। এই তালিকাৰ পৰা তলৰ তথ্যসমূহ পোৱা যায় :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ ১০০ শতাংশ পৰিয়াল উপাত্ত কৃষক। (২ হেক্টৰতকৈ কম) 										
<p>পশুধন</p>	<p>গাঁওখনৰ মুঠ পশুধনৰ সংখ্যা ৮৭১টা। পৰিয়ালসমূহে প্ৰতিপালন কৰা পশুধনৰ প্ৰকাৰ হৈছে এনেধৰণৰ :</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 30%;">গৰু</td> <td style="width: 70%;">: ১৫৮টা</td> </tr> <tr> <td>ছাগলী</td> <td>: ১৫টা</td> </tr> <tr> <td>হাঁহ</td> <td>: ১৮০টা</td> </tr> <tr> <td>মুৰ্গী</td> <td>: ৪৯৫টা</td> </tr> <tr> <td>গাহৰি</td> <td>: ২৩টা</td> </tr> </table> <p>ওপৰত উল্লিখিত তথ্যৰ সবিশেষ বিৱৰণ তথ্য-(I)ৰ তালিকা-৪ত দাঙি ধৰা হৈছে।</p>	গৰু	: ১৫৮টা	ছাগলী	: ১৫টা	হাঁহ	: ১৮০টা	মুৰ্গী	: ৪৯৫টা	গাহৰি	: ২৩টা
গৰু	: ১৫৮টা										
ছাগলী	: ১৫টা										
হাঁহ	: ১৮০টা										
মুৰ্গী	: ৪৯৫টা										
গাহৰি	: ২৩টা										
<p>গাঁৱৰ আন্তঃগাঁথনি আৰু যোগাযোগ ব্যৱস্থা</p>	<p>যিকোনো জনগোষ্ঠীতে সাধাৰণ আন্তঃগাঁথনিৰ উপলব্ধতাই জীৱিকাৰ নিৰ্বাহক্ষম উপায় উন্নয়নত সহায় কৰে। গাঁওখনত বৰ্তমানৰ আন্তঃগাঁথনিৰ অৱস্থা সন্তোষজনক নহয়। তথ্য-(I)ৰ তালিকা-৫ত গাঁৱৰ আন্তঃগাঁথনিৰ বৰ্তমান অৱস্থা দাঙি ধৰা হৈছে।</p> <p>তালিকাৰ পৰা গাঁওখনৰ বৰ্তমানৰ আন্তঃগাঁথনি সন্দৰ্ভত তলৰ তথ্যসমূহ লাভ কৰিব পাৰি :</p> <p>বাস্তৱিক আন্তঃগাঁথনি : অঞ্চলটোৰ বাসিন্দাসকলে মূল বাস্তৱিক আন্তঃগাঁথনিৰ পৰা বঞ্চিত হৈ আহিছে। ইয়াত উন্নত বাস্তৱিক আন্তঃগাঁথনি যেনে : ভাল বাস্তা, পানী যোগান, ম'বাইল নেটৱৰ্ক আদি উপলব্ধ নহয়।</p> <p>শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্য সেৱা সুবিধা : অঞ্চলটোৰ শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্য সেৱাৰ ব্যৱস্থা একেবাৰে ন্যূনতম। ৰাজহুৱা পৰিবহণৰ ব্যৱস্থা নাই। গ্ৰামাঞ্চলৰ ৰাইজে আহ-যাহৰ বাবে চাইকেল ব্যৱহাৰ কৰে।</p> <p>চৰকাৰী কাৰ্যালয়ঃ চৰকাৰী কাৰ্যালয় (যেনেঃ আৰক্ষী থানা, গাঁও পঞ্চায়ত, ৰাজহ কাৰ্যালয়, বনাঞ্চলিক কাৰ্যালয় আদি) গাঁওখনৰ পৰা যথেষ্ট দূৰৈত অৱস্থিত। এইবোৰলৈ অহা-যোৱা কৰিবৰ বাবে গাঁওখন বা ওচৰৰ অঞ্চলৰ পৰা নিয়মিত ৰাজহুৱা পৰিবহণৰ ব্যৱস্থা নাই।</p> <p>বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠানঃ গাঁওখনৰ পৰা বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান যেনে— বেংক, ডাকঘৰ আদি যথেষ্ট দূৰৈত অৱস্থিত।</p>										
<p>কৃষি শস্য</p>	<p>গাঁৱৰ কৃষিশস্যৰ সবিশেষ তথ্য-(I)ৰ তালিকা-৬ত বিশদভাৱে উল্লেখ কৰা হৈছে। উক্ত তালিকাৰ পৰা গাঁওখনত উৎপাদিত শস্যৰ সবিশেষ এনেধৰণৰ :</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 30%;">খাৰিফ শস্য</td> <td style="width: 70%;">: শালি, য়াম।</td> </tr> <tr> <td>ৰবি শস্য</td> <td>: সৰিয়হ, মাহ</td> </tr> <tr> <td>অন্যান্য</td> <td>: নেমু, তামোল, আম, কঁঠাল।</td> </tr> </table> <p>অধিকাংশ শস্যই বৰ্ষাভিত্তিক।</p>	খাৰিফ শস্য	: শালি, য়াম।	ৰবি শস্য	: সৰিয়হ, মাহ	অন্যান্য	: নেমু, তামোল, আম, কঁঠাল।				
খাৰিফ শস্য	: শালি, য়াম।										
ৰবি শস্য	: সৰিয়হ, মাহ										
অন্যান্য	: নেমু, তামোল, আম, কঁঠাল।										

<p>শস্য উৎপাদনৰ ৰূপৰেখা</p>	<p>গাঁওখনৰ শস্য উৎপাদনৰ সবিশেষ তথ্য-(1)ৰ তালিকা-৭ত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। শস্য উৎপাদন আৰু উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ সবিশেষ তলত দিয়া ধৰণৰঃ ক) ধান উৎপাদন : ৭২৫ কুইণ্টল, উৎপাদিত ফচল-১৮-১৯ কুইণ্টল/হেক্টৰ। খ) তৈল বীজ : ৫ কুইণ্টল, উৎপাদিত ফচল-১ কুইণ্টল/হেক্টৰ।</p>
<p>উপলব্ধ পশুখাদ্য</p>	<p>গাঁওখনত উপলব্ধ পশুখাদ্যৰ তথ্য-(1)ৰ তালিকা-৮ত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। তথ্য অনুসৰি গাঁৱৰ পশুখাদ্যৰ মূল উৎসসমূহ হৈছে : ক) শস্যৰ অৱশিষ্ট খ) ঘৰুৱা আৱৰ্জনা- উপলব্ধ- (>৬ মাহ)</p>
<p>বজাৰ</p>	<p>গাঁৱৰ বিভিন্ন বজাৰৰ অৱস্থানৰ তথ্য-(1)ৰ তালিকা-৯ত উল্লেখ কৰা হৈছে। গাঁওবাসীৰ বাবে উপলব্ধ বজাৰসমূহ হৈছে : ক) গেলামাল/সুলভ মূল্যৰ দোকান : গাঁৱৰ ভিতৰত অৱস্থিত। খ) সাপ্তাহিক/অৰ্ধ-সাপ্তাহিক বজাৰ : ৪ কিলোমিটাৰ দূৰত বাঁহবাৰীত অৱস্থিত। গ) প্ৰধান বজাৰ : ৪ কিলোমিটাৰ দূৰত বাঁহবাৰীত অৱস্থিত।</p>
<p>জলসম্পদ</p>	<p>তথ্য-(1)ৰ তালিকা-১০ত জল সম্পদসমূহৰ বিষয়ে সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। প্ৰধান জলসম্পদসমূহ এনেধৰণৰ : ক) নৈ : (পানীৰ পৰ্যাপ্ততা : ঋতুকালীন) খ) নিজৰা : (পানীৰ পৰ্যাপ্ততা : ঋতুকালীন) গ) কুঁৱা : (পানীৰ পৰ্যাপ্ততা : বছৰজোৰা) খ) নলীনাড : (পানীৰ উপলব্ধতা : বছৰজোৰা)</p>
<p>শক্তিৰ ব্যৱহাৰ</p>	<p>গাঁৱৰ শক্তিৰ মূল উৎসসমূহ তথ্য-(1)ৰ তালিকা-১১ত উল্লেখ কৰা হৈছে। একেখিনি তথ্য তলত উল্লেখ কৰা হ'ল। ক) কাঠখৰি : নিৰ্ভৰশীল পৰিয়াল : ৫০টা, উৎস : বনাঞ্চলৰ বাহিৰৰ স্থানীয় বজাৰ গ) কেৰাচিন তেল : নিৰ্ভৰশীল পৰিয়াল : ৪৬টা, উৎস : মুকলি বজাৰ। খ) বন্ধন গেছ : নিৰ্ভৰশীল পৰিয়াল : ১১টা</p>
<p>আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থা</p>	<p>সামাজিক গাঁথনি : গাঁওখনত অসমীয়া, বড়ো, বাঙালী সম্প্ৰদায় আৰু চাহ জনগোষ্ঠী (আদিবাসী)ৰ লোকে বাস কৰে। তেওঁলোক সাধাৰণ শ্ৰেণী, অন্যান্য পিছপৰা জাতি আৰু অনুসূচিত জনজাতি, অনুসূচিত জাতি আৰু হিন্দু আৰু খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ। গভীৰ সামাজিক বৈষম্য ইয়াত পৰিলক্ষিত নহয়। সমাজত মহিলাৰ স্থান সন্তোষজনক। অৰ্থনৈতিক অৱস্থা : গাঁওখনৰ বাসিন্দাসকলৰ অৰ্থনৈতিক স্থিতি সন্তোষজনক</p>

	<p>নহয়। জীৱিকাৰ মূল পথ হৈছে কৃষিকৰ্ম, দিন হাজিৰা, মিস্ত্ৰীৰ কাম। অধিকাংশ গাঁওবাসীৰ বাৰ্ষিক আয় ১৮,০০০ ৰ পৰা ৩৫,০০০ টকা।</p> <p>ইয়াত জীৱিকাৰ বাবে যুৱক বা আন মানুহৰ প্ৰব্ৰজন দেখা নাযায়। এই সন্দৰ্ভত অধিক তথ্য পৰৱৰ্তী শাখাত উপলব্ধ।</p>
<p>বন্যজন্তু থকা অঞ্চলৰ প্ৰভাৱ</p>	<p>ইতিবাচক প্ৰভাৱ</p> <ul style="list-style-type: none"> * ভূমি আৰু জল সংৰক্ষণ * পৰ্যটনৰ পৰা আৰ্থিক লাভ * পৰিৱেশৰ উন্নয়ন <p>নেতিবাচক প্ৰভাৱ</p> <ul style="list-style-type: none"> * মানুহ বন্যজন্তুৰ সংঘাত * পশুধন, শস্যৰ অৱশিষ্ট * বন্যজন্তুৱে কৰা সম্পদৰ ক্ষতিসাধন
<p>মানচিত্ৰ</p>	<p>পি আৰ এ অনুশীলনৰ ভিত্তিত প্ৰস্তুত কৰা তলৰ মানচিত্ৰসমূহ পৰিশিষ্ট-১ত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে।</p> <ul style="list-style-type: none"> * গাঁৱৰ মানচিত্ৰ। * গাঁৱৰ সামাজিক মানচিত্ৰ (পি আৰ এ অনুশীলনৰ সদস্যৰ নাম আৰু সবিশেষ)। * গাঁৱৰ সম্পদৰ মানচিত্ৰ।

৩. জীৱিকা সুবিধাৰ বিশ্লেষণ

<p>পি আৰ এ অনুশীলন</p>	<p>আই আই ই গুৱাহাটীৰ এটা দলে মাদলিঝাৰ গাঁৱত চলোৱা পি আৰ এ অনুশীলনৰ সবিশেষ— তাৰিখ : ৭ জুলাই, উপস্থিতিৰ সংখ্যা : ২৫ স্থান : ৰাজহুৱা সভাঘৰ, মাদলিঝাৰ উপস্থিতি : গাঁওবুঢ়া, গাঁওবাসী, বন বিভাগৰ বিষয়া আদি উপস্থিত আছিল।</p>
<p>পি আৰ এৰ উদ্দেশ্য</p>	<p>অনুশীলনৰ উদ্দেশ্য আছিল বৰ্তমানৰ পৰিয়ালসমূহৰ অৱস্থা অধ্যয়ন আৰু গাঁওবাসীৰ জীৱিকা উন্নয়নৰ পদক্ষেপ আৰু বনোন্নয়ন পৰিকল্পনাৰ বাবে প্ৰাথমিক তথ্য সংগ্ৰহ।</p>
<p>পি আৰ এত ব্যৱহৃত (সা-সৰঞ্জাম) মাপকাঠি আৰু অনুশীলনৰ ফলাফল</p>	<p>অনুশীলনৰ বাবে ভিন্ন মাপকাঠি (সা-সৰঞ্জাম) ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল—এইসমূহ হ'লঃ সামাজিক মানচিত্ৰায়ন সম্পদ স্থানাংক সময়ৰেখা পৰ্যবেক্ষণ জীৱিকাৰ ঋতু সম্পৰ্কীয়তা ভেন ডায়েগ্ৰাম পৰিশিষ্ট-৩ বিতং তথ্য প্ৰদান কৰা হৈছে।</p>

স্থানাংক	স্থান নিৰ্ণায়ক অনুশীলন আছিল এনেধৰণৰ			
	<ul style="list-style-type: none"> ■ জীৱিকা আৰু দক্ষতা উন্নয়ন ■ জীৱিকা আৰু দক্ষতা উন্নয়নৰ প্ৰাৰম্ভিক কাৰ্যসূচী (ই পি এ) 			
	প্ৰাৰম্ভিক কৰ্মসূচীৰ স্থানাংক নিৰ্ধাৰণ			
	স্থান	স্থানাংক অনুসাৰে গাঁৱৰ ই পি এ	বৰ্ণনা (পৰিশিষ্ট-৩ত অতিৰিক্ত বৰ্ণনা)	পূঁজিৰ সম্ভাৱনীয় উৎস /বিভাগ
	১	ৰাজহুৱা ভৱন	সভা-সমিতিৰ আয়োজন আৰু উৎপাদন কেন্দ্ৰ	পঞ্চায়ত আৰু গ্ৰামোন্নয়ন
	২	বিদ্যুত	পৰিয়ালসমূহ বাবে সৌৰশক্তিৰ ব্যৱস্থা	এ পি এফ বি চি
	৩	অনাময়	প্ৰত্যেক ঘৰলৈ কম খৰচী শৌচাগাৰ	স্বচ্ছ ভাৰত মিছন/পি এইছ চি
৪	বিদ্যালয়	উচ্চ প্ৰাথমিক বিদ্যালয়	এছএছএ/প্ৰাথমিক শিক্ষা বিভাগ	
৫	পথ যোগাযোগ	বাঁশবাৰীলৈ ৪ কিঃ মিঃ পথৰ ব্লেকটপিং	পিএমজিএছ ৱাই /গড়কাপটানি বিভাগ	

<p>জীৱিকা অৰ্জনৰ সম্ভাৱনীয়তাসমূহ</p>	<p>জীৱিকা অৰ্জনৰ সুবিধাসমূহ তলত দিয়াৰ দৰে চিনাক্ত কৰা হৈছে :</p> <ul style="list-style-type: none"> * কৃষি শস্য আৰু উদ্যানশস্য * পশুধন * পাৰিপাৰ্শ্বিক পৰ্যটন * দক্ষতা বিকাশ * ঋণৰ সুবিধা <p>অতিৰিক্ত আলোচনা এই সম্পৰ্কত তলত দিয়া হ'ল।</p>
<p>কৃষি আৰু উদ্যানশস্য</p>	<p>তথ্য : ২ৰ তালিকা : ১২ৰ পৰা কৃষি আৰু উদ্যানশস্যত এই সম্পৰ্কীয় সুবিধাসমূহ পাব পাৰি।</p> <p>মূল প্ৰতিবন্ধকতাসমূহ</p> <ul style="list-style-type: none"> (ক) বন্যপ্ৰাণীৰ বাবে বেৰাৰ অভাৱ (খ) জলসিঞ্চনৰ সুবিধাৰ অভাৱ। (গ) আধুনিক সা-সৰঞ্জাম, কৃষি আন্তঃগাঁথনিৰ অভাৱ। (ঘ) উচ্চ হাৰত ফচল দিয়া বীজৰ ব্যৱহাৰ নকৰা <p>সম্ভাৱনাসমূহ—</p> <ul style="list-style-type: none"> (ক) এইছ ৰাই ভি বীজৰ প্ৰয়োগ (খ) জলসিঞ্চনৰ সুবিধাৰ ব্যৱস্থা (গ) জৈৱ কৃষিৰে উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধি <p>ল'বলগা আঁচনিৰ পৰামৰ্শঃ</p> <ul style="list-style-type: none"> ক) ট্ৰেক্টৰ পৰিচালনা প্ৰশিক্ষণ খ) জৈৱ কৃষিৰ প্ৰশিক্ষণ গ) বেৰা আৰু সৌৰ বিজুলীৰ বিকাশ
<p>পশুধন</p>	<p>তালিকা ১৩ ত পশুধন সম্পৰ্কীয় অতিৰিক্ত তথ্য দিয়া হ'ল।</p> <p>মূল প্ৰতিবন্ধকতাসমূহ—</p> <ul style="list-style-type: none"> ক) দুৰ্বল আৰ্থিক অৱস্থাৰ হেতু বজাৰৰ পৰা পশুখাদ্য ক্ৰয় কৰাত অসমৰ্থ। খ) বনৰীয়া জীৱজন্তুৰে পশুধনৰ হানি কৰে। গ) পশু পালনৰ উপযুক্ত জ্ঞানৰ অভাৱ। <p>সম্ভাৱনাসমূহ—</p> <ul style="list-style-type: none"> ক) পশু পালনৰ পৰা উচ্চ আয় খ) ৰোগ নিয়ন্ত্ৰণ গ) পশুধনৰ আয়ুস বৃদ্ধি। ঘ) গাখীৰ আৰু গাখীৰৰ পৰা উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ পৰা উচ্চ আয়। <p>পৰামৰ্শ :</p> <p>গাখীৰৰ পৰা সামগ্ৰীৰ উৎপাদনৰ প্ৰশিক্ষণ</p>
<p>এন ডব্লিউ এফ পি</p>	<p>সকলো গাঁও সংৰক্ষিত অঞ্চলৰ সংলগ্ন অঞ্চলত অৱস্থিত। এন ডব্লিউ এফ পিৰ কোনো সম্ভাৱনা নাই।</p>
	<p>তথ্য : ২ৰ তালিকা : ১৫ত দক্ষতা বিকাশৰ সম্ভাৱনাসমূহৰ বিস্তৃত তথ্য আছে।</p> <p>মূল প্ৰতিবন্ধকতা :</p> <ul style="list-style-type: none"> ক) উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ বিবিধতাৰ অভাৱ।

<p>বিশেষ দক্ষতা</p>	<p>খ) দ্রব্যৰ গুণগত মানৰ গৱেষণাৰ অভাৱ। গ) কেঁচামালৰ অভাৱ গ) পৰম্পৰাগত যন্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰ ইয়াৰ সম্ভাৱনাসমূহ : ক) নতুন বজাৰ ব্যৱস্থাৰ বিস্তাৰ কৰা খ) প্ৰয়োজন অনুসৰি চাহিদাভিত্তিক উৎপাদন বিকাশ কৰা পৰামৰ্শসমূহ : ক) আধুনিক সা-সৰঞ্জামৰ প্ৰশিক্ষণ খ) গাঁওবাসীলৈ আধুনিক প্ৰযুক্তিৰ ব্যৱস্থা গ) নতুন উৎপাদন বিকাশ আৰু উৎপাদন বিবিধতাৰ প্ৰশিক্ষণ আৰু দক্ষতাবিকাশ ঘ) কেঁচামালৰ বেংক স্থাপন ঙ) প্ৰাতিষ্ঠানিক ক্ৰেতাই বুজন পৰিমাণৰ উৎপাদিত সামগ্ৰী কিনাৰ ব্যৱস্থা</p>
<p>ঋণৰ সুবিধা</p>	<p>তথ্য : ২ৰ তালিকা : ১৬ত এই বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। ইয়াৰ মূল প্ৰতিবন্ধকতাসমূহ হ'ল : ক) বিত্তীয় বহিষ্কাৰ খ) সূতৰ উচ্চ হাৰ সম্ভাৱনাসমূহ : ক) আধুনিক বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান স্থাপন খ) যাৱতীয় সজাগতা গ) কম হাৰত সূত পৰামৰ্শ : নিকটৱৰ্তী অঞ্চলত আধুনিক বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান স্থাপন</p>
<p>পৰিৱেশ পৰ্যটন</p>	<p>ইয়াৰ মূল প্ৰতিবন্ধকতাসমূহ হ'ল : ক) আন্তঃগাঁথনি খ) বিপণন গ) প্ৰশিক্ষিত গাইডৰ অভাৱ সম্ভাৱনাসমূহ : ক) মানাহ ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যান খ) পৰিৱেশ পৰ্যটনত বৃদ্ধি</p>
<p>কৌশলগত হস্তক্ষেপ</p>	<p>জীৱিকা উন্নয়ন পৰিকল্পনাৰ বাবে ওপৰত উল্লিখিত পৰামৰ্শমূলক কাৰ্যসূচীসমূহ কৌশলগত হস্তক্ষেপ হিচাপে সাৰাংশ কৰা হৈছে : ১) কৃষি আৰু উদ্যানশস্য : জৈৱকৃষি, ট্ৰেক্টৰ পৰিচালনা প্ৰশিক্ষণ কৃষি দক্ষতা উন্নয়ন কাৰ্যসূচী, এইছৱাইভি প্ৰশিক্ষণ, বায়' ফেলিং ২) পশু পালন : গাহৰি পালন, কুকুৰাপালন ৩) বিশেষ দক্ষতা : আধুনিক সা-সঁজুলিৰ প্ৰশিক্ষণ, গাঁওবাসীলৈ আধুনিক প্ৰযুক্তিৰ ব্যৱস্থা, নতুন উৎপাদন বিকাশ আৰু উৎপাদন বিবিধতাৰ প্ৰশিক্ষণ আৰু দক্ষতাবিকাশ, কেঁচামালৰ বেংক স্থাপন, প্ৰাতিষ্ঠানিক ক্ৰেতাই বুজন পৰিমাণৰ উৎপাদিত সামগ্ৰী কিনাৰ ব্যৱস্থা ৪) ঋণ সুবিধা : অঞ্চলটোত আধুনিক বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান স্থাপন।</p>

৪ . জীৱিকাৰ উন্নয়ন পৰিকল্পনা

জীৱিকাৰ সুবিধা (সম্ভাৱনীয়তা) বিশ্লেষণ :

জীৱিকাৰ সম্ভাৱনীয়তা তথা সুবিধাসমূহৰ বিশ্লেষণ পৰিকল্পনাৰ মাপদণ্ড আছিল তলত দিয়া ধৰণৰ।

- ক) জীৱন নিৰ্বাহৰ সম্পদ।
- খ) জীৱিকা নিৰ্বাহৰ ক্ষেত্ৰ।
- গ) সম্ভাৱ্য জীৱিকাৰ পথৰ অধিকাৰ ভিত্তিত শ্ৰেণীকৰণ।

পি আৰ এ অনুশীলনৰ কালত মাদলিবাৰ ই ডি চিৰ জীৱিকা অৰ্জনৰ অৱস্থা সমূহৰ বিশ্লেষণ কৰা হৈছিল। ডি এফ ডি আইৰ স্থায়ী জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰ্মসূচী ব্যৱহাৰ কৰি অনুশীলন কালত বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা হয়। বৰ্তমানৰ গাঁওবাসীৰ জীৱন নিৰ্বাহৰ অৱস্থা তলত দিয়া ধৰণেৰে মূল্যায়ন কৰা হৈছে—

- ক) প্ৰাকৃতিক মূলধন।
- খ) বাস্তৱিক মূলধন।
- গ) সামাজিক মূলধন।
- ঘ) মানৱ মূলধন।
- ঙ) বিত্তীয় মূল্যধন।

প্ৰাকৃতিক মূলধন :

মানাহ ব্ৰাহ্ম প্ৰকল্পৰ ক্ষেত্ৰ সঞ্চালকৰ অন্তৰ্গত ই ডি চিৰ প্ৰধান নৈ বেকী, য'ত কাচিনদহা আৰু মাদলিবাৰ নামৰ দুটা সূতি লগ লাগিছে। কৃষিকৰ্ম আৰু পশুধন পালনৰ বাবে গএগ ৰাইজ নদীৰ পানীৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। ৰাইজে কুঁৱা আৰু হাত পাম্পৰ পানী সেৱন কৰে। বনাঞ্চলৰ পৰা ঋতুকালীন ফল সংগ্ৰহ কৰে। (অধিক তথ্য পৰিশিষ্ট ৬ৰ তালিকা- ১০, ১১ আৰু এফডিপিৰ তালিকা ৩ ত)

বাস্তৱিক মূলধন :

ই ডি চিৰ বাসিন্দাসকলৰ অধিকাংশ পৰিয়ালেই নেমু, তামোল আদি কৃষিকৰ্মৰ লগত জড়িত। তেওঁলোক উপাত্ত কৃষক যাৰ নিজস্ব কৃষিভূমি দুই হেক্টৰতকৈ কম। তেওঁলোকৰ ভূমিধাৰণৰ ধৰণ সম্পৰ্কে তালিকা ৩/ পৰিশিষ্ট ৬ত বিস্তৃতভাৱে দিয়া হৈছে।

গাঁওখনত বাইশটা অৰ্ধপকী ঘৰ, সাতটা পকী ঘৰ আছে। বাকীসকল বাসিন্দাই পঁজা বা কেঁচা ঘৰত বাস কৰে। গাঁওবাসীয়ে শক্তি অৰ্জনৰ উৎস হিচাপে কাঠখৰি(বায়'মাছ) আৰু কেৰচিনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। অৱশ্যে কিছুসংখ্যক ঘৰত ৰন্ধন গেছৰ ব্যৱহাৰ হয়। কিন্তু নিৰ্ভৰশীলতা বহু কম। (অধিক তথ্য তালিকা ১০ আৰু ১১ত)।

এলেকাটোত মাত্ৰ এখন প্ৰাথমিক বিদ্যালয় আৰু চাৰিটা অংগনৱাড়ী কেন্দ্ৰ আছে। তাৰ বাহিৰে আন শিক্ষানুষ্ঠান দেখা নাযায়। (তালিকা ৫ত অধিক তথ্য)।

পানীৰ উৎস হিচাপে অধিকাংশ পৰিয়ালে ১৮টা দমকল, বেঁকী নৈৰ পানী আৰু কুঁৱা ব্যৱহাৰ কৰে।

সামাজিক মূলধন :

সজাগতাৰ অভাৱত গাঁওবাসীয়ে সম্পূৰ্ণৰূপে ই ডি চিৰ কোনো অনুষ্ঠানত জড়িত নহয় আৰু তেওঁলোকৰ ভূমিকাৰ বিষয়ে নাজানে আৰু মূল অনুষ্ঠান আৰু লাভলাভৰ বিষয়েও জ্ঞাত নহয়। ই ডি চিত ৪ টা পঞ্জীয়নবিহীন মহিলাসমিতি আছে। কোনো যুৱ সংঘ বা ৰাজহুৱা প্ৰেক্ষাগৃহ নাই।

মানৱ সম্পদ :

মুঠ জনসংখ্যাৰ ৪১ শতাংশ লোক শিক্ষিত। অধিকাংশ লোকে (প্ৰায় ২৮ শতাংশ) লোকে উচ্চ প্ৰাথমিক পৰ্যায়ৰ শিক্ষা পাব কৰিছে। হাইস্কুল শিক্ষান্তৰ পাছত পঢ়াৰ আগ্ৰহ কম। স্নাতক নাই। (অধিক তথ্যৰ তালিকা- ৩.৩ ত)।

বিত্তীয় মূলধন :

ই ডি চি এলেকা আৰু ইয়াৰ ওচৰে পাজৰে কোনো ধৰণৰ চৰকাৰী বেংক বা বিত্তীয় লেন-দেনৰ প্ৰতিষ্ঠান নাই। অৱশ্যে গাঁওবাসীয়ে অনানুষ্ঠানিক গোট আৰু আত্মীয়ৰ পৰা ঋণ লয়। ৭০ শতাংশতকৈ অধিকৰ বাণিজ্যিক বেংকত একাউন্ট আছে যদিও তেওঁলোক আৰ্থিক লাভলাভৰ বিষয়ে সজাগ নহয়।

জীৱিকা নিৰ্বাহৰ উপায় :

মাদলিৱাৰ ই ডি চি বাসীৰ জীৱন প্ৰণালীৰ উপায়সমূহ তলত দিয়া ধৰণে শ্ৰেণীকৰণ কৰা হৈছে।

ক) বিশেষ উপাৰ্জন ক্ষেত্ৰৰ পৰা পোৱা বৰঙণিৰ পৰা ই ডি চিৰ সৰ্বমুঠ আয় আহৰণ

খ) উপাৰ্জনকাৰী গোটৰ উপাৰ্জনৰ শতাংশ।

গ) অগ্ৰাধিকাৰ ভিত্তিত সম্ভাৱ্য জীৱন প্ৰণালীৰ কাৰ্যকলাপৰ স্থানাংক নিৰ্ধাৰণ।

ই ডি চিৰ মুঠ আয়ত জীৱিকাৰ অৰিহণা :

ক) নেমু আৰু তামোল খেতি, ধানৰ খেতি

খ) দিন হাজিৰা

গ) পশু পালন

ঘ) চাকৰি

উপাৰ্জনকাৰী গোটৰ উপাৰ্জনৰ অংশ :

পৰিয়ালসমূহৰ সমীক্ষা আৰু পিআৰ এ কাৰ্যকলাপৰ পৰা দেখা গৈছে, প্ৰতিটো পৰিয়াল বছৰটোৰ কোনো সময়ত উল্লিখিত কাৰ্যকলাপত জড়িত।

মুখ্য জীৱিকা : নেমু, তামোল খেতি, ধানৰ খেতি

গৌণ জীৱিকা : দিন হাজিৰা, পশুপালন

সেৱা খণ্ডৰ কৰ্মচাৰীও আছে।

উপাৰ্জনকাৰী গোটৰ উপাৰ্জনৰ অংশ :

পশুপালন আৰু দক্ষতা বিকাশৰ অগ্ৰাধিকাৰ স্থানাংক

১) উদ্যানশাস্য

২) পশু পালন

৩) হস্ততাঁত

৪) পৰ্যটক গাইড

৫ . মাদলিবাৰ ই ডি চিৰ বন উন্নয়ন পৰিকল্পনা

মাদলিবাৰ ই ডি চিৰ ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনাৰ অংশ হিচাপে গাঁও অঞ্চলত বনোন্নয়ন পৰিকল্পনা বিস্তৃত পি আৰ এ অনুশীলনৰ পিছত প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। এই পৰিকল্পনাৰ উদ্দেশ্যসমূহ হ'ল জৈৱ বৈচিত্ৰ্য সংৰক্ষণ, পৰিৱেশিক কাৰ্যসূচী আৰু ই ডি চিৰ অন্তৰ্গত বনাঞ্চলত উৎপাদন সক্ষমতা; এক বহনক্ষম ব্যৱস্থাবে সম্প্ৰদায়ৰ ব্যৱহাৰ আৰু জীৱন ধাৰণৰ প্ৰয়োজনীয়তাসমূহ লাভ কৰা।

সংপৃক্তকৰণ	<p>পৰিকল্পিত পদক্ষেপসমূহ ভাৰত চৰকাৰৰ তলত উল্লিখিত আঁচনিসমূহেৰে সংপৃক্ত কৰিব পাৰি :</p> <p>ক) ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰাম নিয়োগ নিশ্চিতকৰণ আঁচনি (National Rural Employment Guarantee Scheme) — গ্ৰাম্য নিয়োগৰ কাৰণে</p> <p>খ) ৰাষ্ট্ৰীয় কৃষি বিকাশ যোজনা (Rashtriya Krishi Vikas Yojana) — কৃষি আৰু সংলগ্ন ক্ষেত্ৰৰ বিকাশৰ বাবে।</p> <p>গ) ৰাষ্ট্ৰীয় কৃষি সিঞ্চন যোজনা (Rashtriya Krishi Sinchay Yojana) — — জলসিঞ্চন আৰু বেছিৰ কাৰণে।</p> <p>ঘ) ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰামীণ জীৱিকা অভিযান (National Rural Livelihoods Mission)</p> <p>ঙ) দক্ষতা বিকাশ আঁচনি (Skills Development Programme)</p> <p>চ) গ্ৰামোন্নয়ন আৰু জীৱিকাৰ বাবে পোৱা উপযোগী অন্যান্য আঁচনি।</p> <p>উপৰোক্ত সংপৃক্তকৰণে বৰ্তমানৰ পৰিকল্পনাক সহায় কৰাৰ লগতে ভৱিষ্যৎ প্ৰকল্পতো সহায় কৰিব।</p>
-------------------	--

১। ই ডি চিৰ বনাঞ্চলৰ অৱস্থা

মাদলিবাৰ ই ডি চিৰ বাবে এই ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনাই তলৰ দিশসমূহ বিবেচনা কৰিছে।

ক) পলস জমা খ) সাৰুৱা গ) বালিচাঁহি আৰু বোকাৰ মিশ্ৰণ

১.১ বনভূমিৰ প্ৰকাৰ :

মাদলিবাৰ ইডিচিৰ বনাঞ্চলৰ কিছু আভাস তলত দাঙি ধৰা হ'ল।

তালিকা- ২ : মাদলিবাৰ ইডিচিৰ বনভূমিৰ প্ৰকাৰ

পৰিমাণ	ন্যস্ত বনাঞ্চলৰ অৱস্থা	বৃক্ষৰোপিত অন্যান্য এলেকাৰ অৱস্থা
উৰ্বৰতাৰ পৰ্যায়	সাৰুৱা	নাই
ভূমি ক্ষয়ৰ অৱস্থা	নিম্ন	নাই
উপস্থিতি :		
(ক) পলস	নাই	নাই
(খ) বোকামাটি	নাই	নাই
(গ) ন-উৰ্বৰ ভূমি	নিম্ন	নাই
(ঘ) বালিচাঁহি	নাই	নাই

উৎস : প্ৰফ'ৰ্মা-৩, বন বিষয়া আৰু গাঁওবাসীৰ সৈতে আলোচনা

১.৩ বনাঞ্চলৰ বৰ্তমান উদ্ভিদসমূহ

মাদলিবাৰ ইডিচিৰ বৰ্তমান উদ্ভিদসমূহ তলত দিয়া হ'ল। এইটো মন কৰিবলগীয়া যে স্থানীয় বনাঞ্চলসমূহ পত্ৰ আৰ্দ্ৰ বনাঞ্চলৰ শ্ৰেণীভুক্ত কৰা হৈছে।

তালিকা ৩ : বনাঞ্চলৰ বৰ্তমান উদ্ভিদসমূহ

প্ৰজাতি	স্থানীয় নাম	বৈজ্ঞানিক নাম
মুখ্য বন প্ৰজাতি	গমাৰি	জিমেলিনা আৰ্বৰিয়া
	অৰ্জুন	টাৰ্মিমেলিয়া অৰ্জুনা
	একেচিয়া	ৰেকোস্পাৰ্মা
	তৰা	এঞ্জিঅ'স্পাৰ্ম
সংঘভুক্ত ঔষধি উদ্ভিদ	সোণাৰু	কেচিয়া ফিষ্টুলা
	ঢেকীয়	ফাৰ্ন
	অৰ্জুন	টাৰ্মিনেলিয়া অৰ্জুনা
	শিলিখা	টাৰ্মিচনালিয়া চেবুলা
	নিম	আজাদিৰাচটা ইণ্ডিকা
	আমলখি	ফিলাস্টুচ এমল্লিকা
উৎপাদন অন্যান্য, যদি আছে	জাতি বাহ	বেম্বোচা তুলদা
	ভলুকা বাহ	বেম্বোচা বেলকুৰা
	আমলখি	এমল্লিকা অফিচিনালিছ
	বিজুলী বাহ	বেম্বোচা পেলিডা
	অৰ্জুন	টাৰ্মিনেলিয়া অৰ্জুনা
	সাঁচি	একুইলাৰিয়া আগালোচা

উৎস : প্ৰফ'ৰ্মা-৩, 'গ। বনাঞ্চলৰ বৰ্তমান উদ্ভিদসমূহ/ বন বিভাগৰ কৰ্মচাৰী আৰু সম্প্ৰদায়ৰ সদস্যৰ সৈতে আলোচনা

২। বনোন্নয়ন পৰিকল্পনাৰ অন্যান্য কাৰ্যসূচী

তলৰ উপশাখাসমূহত মাদলিবাৰ ই ডি চিৰ বনোন্নয়ন পৰিকল্পনাৰ কাৰ্যসূচীসমূহ দিয়া হ'ল :

২.১। ই ডি চিৰ অতীত সুৰক্ষা ব্যৱস্থা

অতীত বন সুৰক্ষাৰ বাবে মাদলিবাৰ ইডিচি লোৱা ব্যৱস্থাসমূহ আলোচনা কৰা হ'ল :

- ক) অন্তৰ্ভুক্ত পৰিয়াল : ২০০
- খ) জড়িত থকা সদস্যৰ সংখ্যা : ২০০ (পৰিয়ালে প্ৰতি এজন)
- গ) ব্যৱস্থাৰ সাৰাংশ : নাই।
- ঘ) কোনো আনুষ্ঠানিক ব্যৱস্থা : নাই

(উৎস : প্ৰফ'ৰ্মা-৩ বন বিভাগৰ কৰ্মচাৰী আৰু ই ডি চিৰ সদস্যৰ সৈতে আলোচনা)

২.২। বনজ উৎপাদনৰ ঘৰুৱা চাহিদা

স্থানীয় সম্প্ৰদায়ৰ ঘৰুৱা চাহিদাৰ বাবে বনজ উৎপাদনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীলতাৰ তথ্য তলৰ তালিকাত।

তালিকা- ৪ (ক) : মাদলিবাৰ ই ডি চিৰ প্ৰতিটো পৰিয়ালৰ বনজ উৎপাদনৰ ঘৰুৱা চাহিদা

বনজ উৎপাদনৰ নাম	পৰিয়ালৰ গড় চাহিদা		বৰ্তমান কিভাৰে চাহিদা পূৰণ হৈছে	উৎস
	চাহিদাৰ সময় ব্যৱধান	আনুমানিক পৰিমাণ		
কাঠখৰি	অতি কম	২০-২৫ কিঃ গ্ৰাঃ	-	বজাৰ, বনাঞ্চল
ঘৰত ব্যৱহৃত কাঠ	বছৰেকত এবাৰ	২-৩ সংখ্যক	-	বনাঞ্চল
ব্যৱহাৰৰ বাবে	-	-	-	-
সৰু কাঠ				
খুঁটা/বাঁহ	মাহেকত	-	২-৩ ডাল বাঁহ/ প্ৰতিমাহে	-
বনাঞ্চলৰ পৰা পশুখাদ্য	-	-	-	বজাৰ
এন টি এফ পি	-	-	-	-
অন্যান্য	-	-	-	-

উৎস : প্ৰফ'ৰ্মা-৩, তালিকা-৩.২/বন বিভাগৰ কৰ্মচাৰী আৰু জে এফ এম চিৰ সদস্যৰ সৈতে আলোচনা
মাদলিবাৰ ই ডি চিত মুঠ ২০০ টা পৰিয়াল আছে। ওপৰৰ তালিকা আৰু এই পৰিয়ালৰ সংখ্যাৰ পৰা এইটো
গম পোৱা যায় যে গাঁৱৰ বাবে বছৰি মুঠ বনজ উৎপাদনৰ চাহিদা নিজৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে তলত দিয়া ধৰণৰ—

তালিকা- ৪ (খ) : মাদলিবাৰ ই ডি চিৰ সকলো পৰিয়ালৰ বনজ উৎপাদনৰ মুঠ বাৰ্ষিক চাহিদা

বনজ উৎপাদনৰ নাম	সম্প্ৰদায়ৰ চাহিদা বাৰ্ষিক কিঃগ্ৰাঃ (*)	মন্তব্য
কাঠখৰি	১,০৮,২৯৯	বছৰজোৰা
ঘৰৰ বাবে কাঠ	২৭০ সংখ্যক	ডিচেম্বৰ-জানুৱাৰী
ব্যৱহাৰৰ বাবে সৰু কাঠ	-	-
খুঁটা/বাঁহ	৫৩০ ডাল বাঁহ	ডিচেম্বৰ-জানুৱাৰী
বনাঞ্চলৰ পৰা পশুখাদ্য	-	-

২.৩। গাঁওবাসীৰ দ্বাৰা বনজ উৎপাদন সামগ্ৰী সংগ্ৰহ আৰু বিপণন

কোনো ধৰণৰ বনজ সম্পদৰ বিপন্নত গাঁওবাসী জড়িত নহয়।

২.৪। বনজ উৎপাদনৰ মুঠ চাহিদা— ঘৰুৱা ব্যৱহাৰ আৰু বিপণনৰ বাবে
মাদলিৱাৰ ই ডি চিৰ সম্প্ৰদায়ৰ সদস্যসকলৰ বনজ উৎপাদনৰ মুঠ চাহিদা অতি কম।

তালিকা- ৬ : মাদলিৱাৰ ই ডি চিৰ গাঁওবাসীৰ বনজ উৎপাদনৰ মুঠ চাহিদা

বনজ উৎপাদনৰ নাম	সম্প্ৰদায়ৰ চাহিদা (বাৰ্ষিক কিঃ গ্ৰাঃ) তালিকা-৪ (খ)ৰ পৰা	উদ্ধৃত্ত বিপণন কৰা হৈছে তালিকা-৫ (খ)ৰ পৰা	মুঠ চাহিদা (কিঃ গ্ৰাঃ)
কাঠখৰি	১,০৮,২৯৯	-	১,০৮,২৯৯
ঘৰৰ বাবে কাঠ	২৭০	-	২৭০
ব্যৱহাৰৰ বাবে সৰু কাঠ	-	-	-
বাঁহ	৬৫০ ডালবাঁহ	-	৬৫০ ডালবাঁহ

উৎস : তালিকা-৪ (খ) আৰু ৫ (খ) শাখাত দিয়া আগৰ পৃষ্ঠাৰ পৰা।

৩। বন সুৰক্ষা সংক্ৰান্তীয় বিষয়

৩.১। সুৰক্ষা সমস্যাসমূহ

মাদলিৱাৰ ই ডি চিৰ বনাঞ্চল সুৰক্ষাৰ বিষয়সমূহ সংক্ষিপ্তভাৱে তলত দিয়া হ'ল—

তালিকা- ৭ : মাদলিৱাৰ ই ডি চিৰ বন সুৰক্ষা সংক্ৰান্তীয় বিষয়সমূহ

সমস্যাৰ ধৰণ	প্ৰাসংগিক (হয়/নহয়)	গুৰুত্ব (হয়/নহয়)
চৰণীয়া পথাৰ-স্থানীয় পশু	হয়	হয়
চৰণীয়া পথাৰ- অন্যান্য এলেকাৰ পশু	হয়	হয়
বেআইনীভাৱে কাঠকটা	হয়	হয়
কাঠ চোৰাং চালান	হয়	হয়
দুৰ্ঘটনাবশতঃ অগ্নিকাণ্ড	হয়	হয়
বনভূমি বেদখল	হয়	হয়
বনসুৰক্ষাৰ সময়তৰ জীৱনলৈ ভাবুকি, সৰ্প দংশন	হয়	হয়
বনৌষধিৰ চুৰি	হয়	হয়

উৎস : প্ৰফ'ৰ্মা-৩, তালিকা-৩.৫/বন বিভাগৰ কৰ্মচাৰী আৰু ই ডি চিৰ সদস্যৰ সৈতে আলোচনা
সেয়েহে, উপৰোক্ত ই ডি চিত বন সুৰক্ষা সংক্ৰান্তীয় বিষয়ত সন্মুখীন হোৱা বৈশিষ্ট্যসমূহ হ'ল—

- ক) স্থানীয় এলেকাৰ জন্তুৰ চাৰণ ভূমি
- খ) অন্যান্য এলেকাৰ জন্তুৰ চাৰণ ভূমি

৪। বনাঞ্চল ধ্বংস হোৱাৰ কাৰণসমূহ

মাদলিৱাৰ ই ডি চিত বনাঞ্চল ধ্বংসৰ কাৰণসমূহ :

- ক) বিজ্ঞানসন্মত পৰিকল্পনা নাই
- খ) পৰম্পৰাগত কৃষিপদ্ধতি

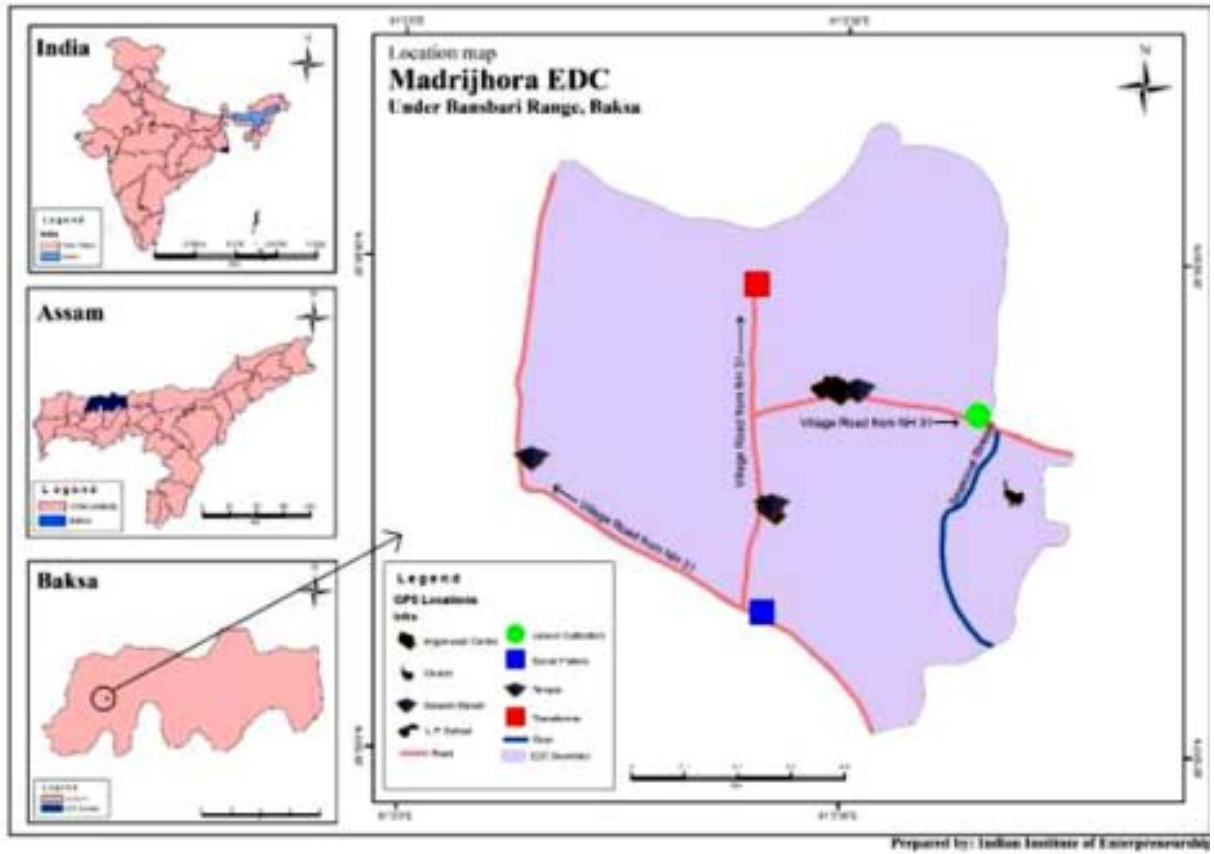
উৎস : প্ৰফ'ৰ্মা-৩, তালিকা-৩.৫/বন বিভাগৰ কৰ্মচাৰী আৰু ইডিচিৰ সদস্যৰ সৈতে আলোচনা।

পৰিশিষ্ট তালিকা

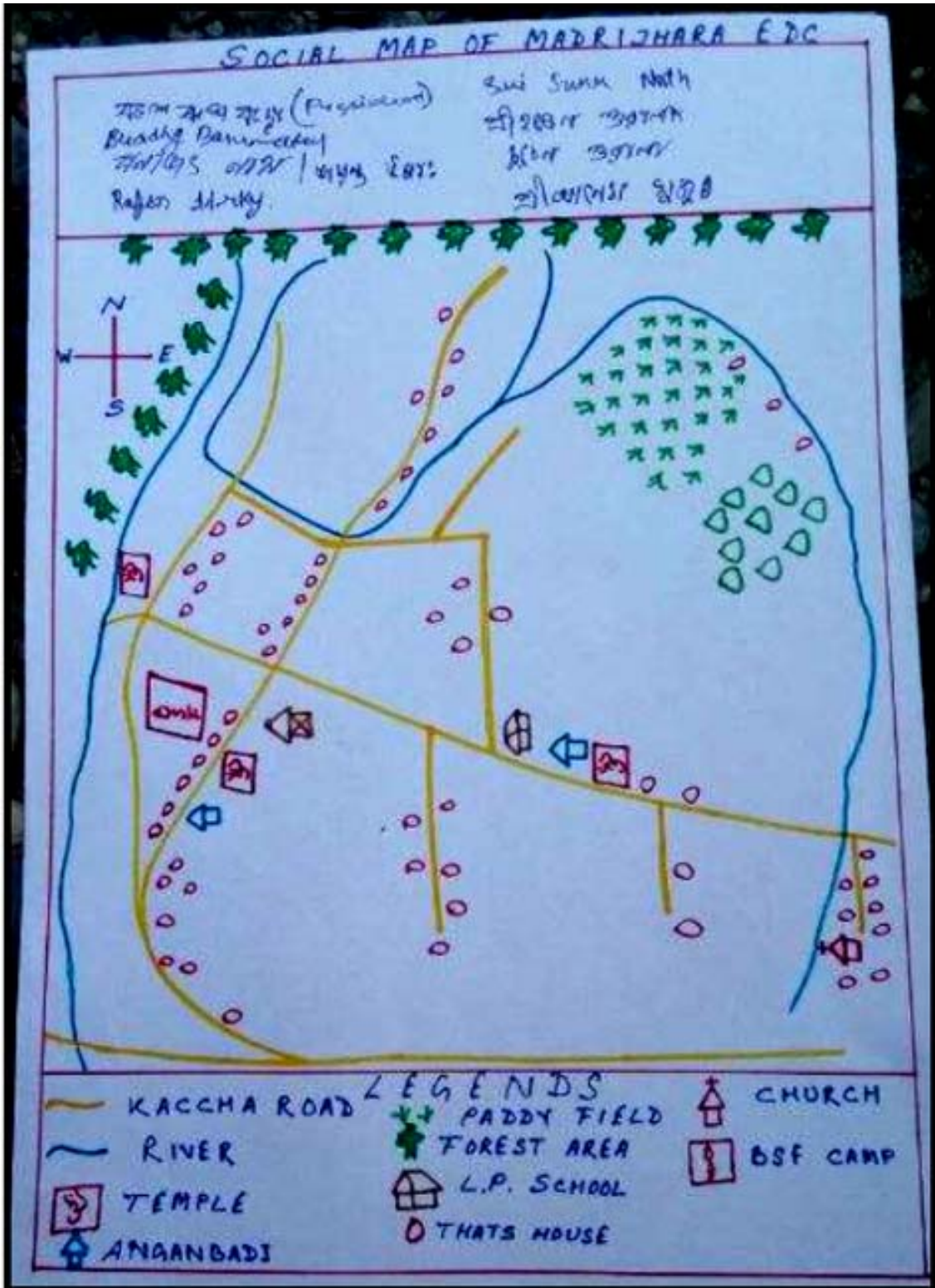
পৰিশিষ্ট নং	শিৰোনাম	পৃষ্ঠা নং
১	মানচিত্ৰ	২৩-২৫
	গাঁৱৰ মানচিত্ৰ	২৩
	গাঁৱৰ সামাজিক মানচিত্ৰ	২৪
	গাঁৱৰ সম্পদৰ মানচিত্ৰ	২৫
২	গাঁৱৰ ভূমি ব্যৱহাৰৰ মানচিত্ৰ (জি আই এছ)	২৬
৩	পি আৰ এ অনুশীলন	২৭
	সামাজিক মানচিত্ৰায়ন	২৮
	সম্পদৰ স্থানাংক	৩০
	সময়কালীন সমীক্ষা	৩০
	জীৱিকাৰ ঋতু	৩১
	ভেন ডায়েগ্ৰাম	৩৪
	চাপাট্টি ডায়েগ্ৰাম	৩৫
	অধিকাৰ স্থানাংক আৰু ই পি এ	৩৬
৪	আলোকচিত্ৰ	৩৭
৫	ই ডি চি-ৰ সদস্যসকলৰ তালিকা	৩৯
	ই ডি চি-ৰ পঞ্জীয়নপ্ৰমাণ পত্ৰ	৪০
৬	পূৰণ কৰা তালিকা (প্ৰফ'ৰ্মা ১ৰ পৰা প্ৰফ'ৰ্মা ৪) তালিকাৰ সংখ্যা- ১-১৬	৪১

পৰিশিষ্ট ১

১. গাঁৱৰ মানচিত্ৰ

২. মাদলিঝাৰ ইডিচিৰ সামাজিক মানচিত্র

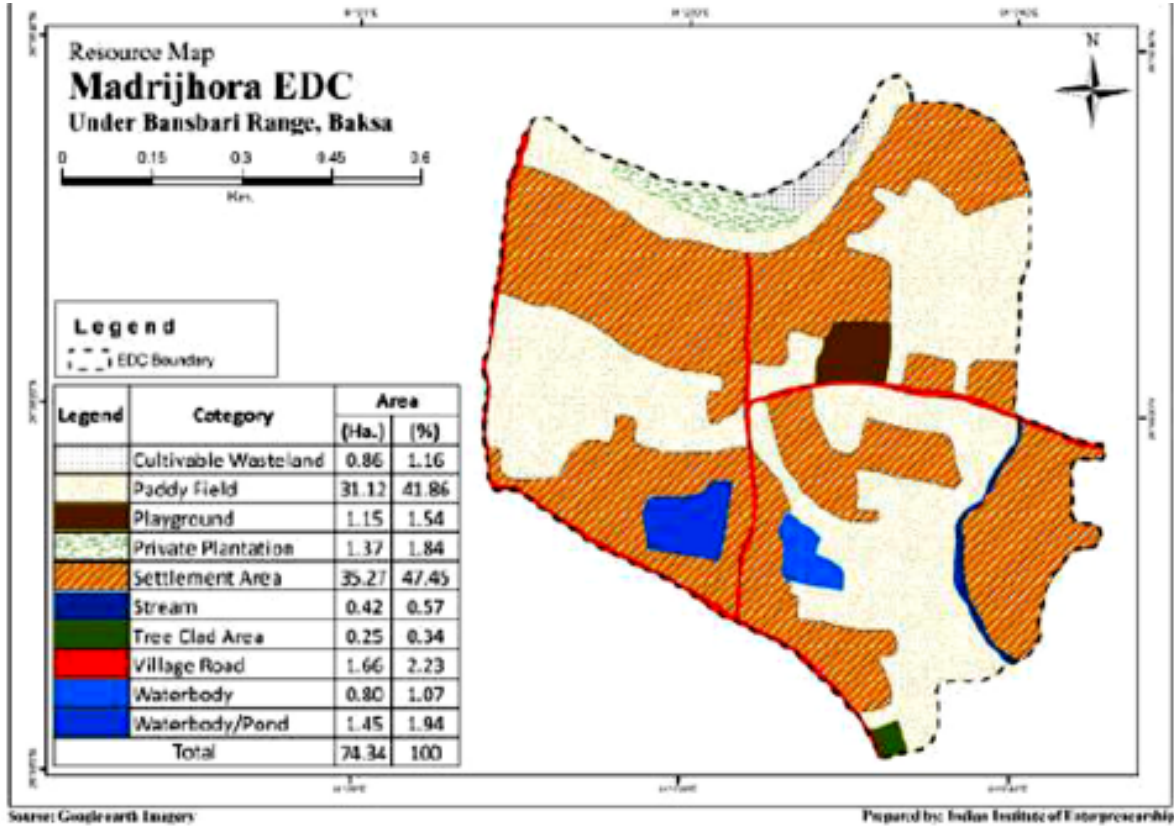

৩. মাদলিঝাৰ ই ডি চিৰ সম্পদ মানচিত্র

পৰিশিষ্ট ২

ভূমি ব্যৱহাৰৰ জি আই এছ মানচিত্ৰ

পৰিশিষ্ট ৩

অংশগ্ৰহণমূলক গ্ৰামীণ কাৰ্যসূচী (পি আৰ এ)

অংশগ্ৰহণমূলক গ্ৰামীণ মূল্যায়নৰ স্থান আৰু সময়

অংশগ্ৰহণকাৰীৰ সংখ্যা	:	৩৬
সময়	:	৪ জুলাই, ২০১৬ ৰ বিয়লি ১০.৩০ বজাত
স্থান	:	ৰাজহুৱা সভাঘৰ (মাদলিবাৰ গাঁও)

তালিকা-৩.১ মাদলিবাৰ ই ডি চিৰ অন্তৰ্গত গাঁওসমূহৰ বৰ্ণনা

ক্রমিক নং	গাঁৱৰ নাম	পৰিয়ালৰ সংখ্যা	জনসংখ্যা		
			মুঠ	পুৰুষ	মহিলা
১	মাদলিবাৰ	৫৭	৩২৫	১৭০	১৫৫
	মুঠ	৫৭	৩২৫	১৭০	১৫৫

তালিকা-৩.২ : মাদলিবাৰ ইডিচিৰ শিক্ষা তথ্য

নিৰক্ষৰ	প্ৰাথমিক	মাধ্যমিক	হাইস্কুল	উচ্চতৰ মাধ্যমিক	ডিগ্ৰী আৰু ততোধিক	মুঠ
১৩০	৫২	৯৭	৩২	১২	২	৩২৫

তালিকা-৩.৩ : গাঁওভিত্তিক আয়ৰ বিভাজন

আয়ৰ শ্ৰেণীবিভাজন (টকা)	ঘৰৰ সংখ্যা
১৫০০০-৪৫০০০	৪৭
৪৫০০০-৬০০০০	৯
৬০০০০	১

পি আৰ এ অনুশীলনৰ সময়ত ব্যৱহাৰ কৰা বিভিন্ন সবঞ্জামসমূহ

- ক) সামাজিক মানচিত্ৰায়ন
- খ) সম্পদ স্থানাংক
- গ) সময় সীমাপৰ্যবেক্ষণ
- ঘ) ঋতুগত বিশ্লেষণ
- ঙ) চাপাট্টি ডায়েগ্ৰাম

৩.১ সামাজিক মানচিত্রায়ন :

বিভিন্ন সামাজিক-অর্থনৈতিক বিষয়বোৰক লৈ আলোচনা আৰু মানচিত্রৰ ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে মাদলিবাৰ ই ডি চিৰ আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থা গভীৰভাৱে অধ্যয়নৰ বাবে গাঁওবাসী আৰু উদগনি দাতাসকলক সহায়ৰ উদ্দেশ্যে সামাজিক মানচিত্রায়ন ব্যৱহাৰ কৰা হয়। সামাজিক মানচিত্রৰ জৰিয়তে পৰিয়ালসমূহৰ ঘৰসমূহৰ ধৰণ, বিদ্যালয়ৰ সংখ্যা, সামাজিক গাঁথনি, ধৰ্মীয় বিশ্বাস আদিৰ তথ্য দাঙি ধৰাৰ বাবে যথোপযুক্ত প্ৰচেষ্টা চলোৱা হয়। গাঁওসমূহৰ পৰিভ্ৰমণ কৰি আৰু জিপিএছ ব্যৱস্থাৰ যোগেদি বিভিন্ন তথ্য আহৰণ কৰা হয়। গাঁওবাসীৰ উৎসাহ প্ৰশংসনীয় আৰু তেওঁলোকে সক্ৰিয়ভাৱেই মানচিত্রায়ন প্ৰক্ৰিয়াত অংশগ্ৰহণ কৰিছে।

প্ৰথমে গাঁৱৰ লোকসকলক গাঁওখনৰ পথসমূহৰ মানচিত্র আঁকিবলৈ কোৱা হয়। তাৰপিছত তেওঁলোকৰ আৱাস, গুৰুত্বপূৰ্ণ সামাজিক স্থানসমূহ আৰু চৰকাৰী কাৰ্যালয়সমূহৰ অৱস্থান পি আৰ এ দলৰ সদস্যসকলৰ সহায়ত আঁকিবলৈ কোৱা হয়। দুজন সদস্যই স্বতঃপ্ৰণোদিতভাৱে মানচিত্র আঁকিবলৈ আগবাঢ়ি আহে আৰু তেওঁলোকক সহায় কৰে গাঁৱৰ অন্যান্য বাসিন্দা আৰু দলৰ সদস্যসকলে। মানচিত্রত গাঁৱৰ সকলো বাসিন্দাই নিজৰ নিজৰ আৱাসৰ অৱস্থান দেখুৱাই দিয়ে।

তালিকা-৩.৪ : গাঁও সম্পৰ্কে তথ্য

	বিৱৰণ	সংখ্যা
সামাজিক তথ্য	মুঠ জনসংখ্যা	৩২৫ জন
	পুৰুষ	১৭০ জন
	মহিলা	১৫৫ গৰাকী
	মুঠ পৰিয়াল	৫৭ টা
	পকীঘৰৰ সংখ্যা	৭ টা
	কেঁচাঘৰৰ সংখ্যা	৪৪ টা
	অৰ্ধ-পকী ঘৰৰ সংখ্যা	৬ টা
	ক্ষেত্ৰ চিহ্ন	দলং
জান-জুৰি-পুখুৰী		০
নদী		০
জনস্বাস্থ্য কাৰিকৰী বিভাগ		০
ৰাজহুৱা সভাগৃহ		১
ৰাজহুৱা হাতপাম্প		৪
কুঁৱা		৮
মথাউৰি		০
বান্ধ		০
খেলপথাৰ, চৰণীয়া পথাৰ		১

মাদলিঝাৰ ইডিচিৰ সামাজিক মানচিত্ৰ

- সামাজিক মানচিত্ৰায়নত অংশগ্ৰহণকাৰীসকলে ৫৭ টা পৰিয়ালক চিহ্নিত কৰে। ইয়াৰে ৫০টা পৰিয়ালৰ আৱাস অৰ্ধপকী। ৭টা পৰিয়ালৰ পৰিয়ালৰ ঘৰ পকীঘৰ। ই প্ৰমাণ কৰে যে চৰকাৰৰ আৱাস যোজনা হৈ গাঁও অঞ্চলত এতিয়াও দৰিদ্ৰ পৰিয়ালক সামৰি ল'ব পৰা নাই।
- এইবোৰৰ উপৰি পৰিয়ালসমূহৰ শ্ৰেণীভিত্তিক বিভাজন, ইয়াৰ উপৰি গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান যেনে ৰাজহুৱা সভা ঘৰ, বিদ্যালয়, অংগনবাড়ী কেন্দ্ৰ, নৈ-নিজৰা, কুঁৱা, দলঙ আদিৰ অৱস্থানো মানচিত্ৰত অংকিত কৰা হৈছে।
- গাঁওবাসীৰ পানীৰ এটা প্ৰধান উৎস হৈছে চৰকাৰী কুঁৱা আৰু ঘৰুৱা নলীনাৰ।
- গাঁৱত শিক্ষা ব্যৱস্থা সন্তোষজনক নহয়।
- গাঁওখনৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ গৰিষ্ঠসংখ্যক বড়ো সম্প্ৰদায়, যিসকল অনুসূচিত জাতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত। গাঁওখনত আদিবাসী (চাহজনগোষ্ঠী)ৰ লোকো আছে।

জ্ঞাত তথ্য :

- গাঁওখনত বিজুলী যোগান উপলব্ধ যদিও থাকিও নথকাৰ দৰে কাৰণে অবিৰত বিদ্যুত সেৱা দিনটোত উনৈছ-বিছ ঘণ্টাই বিজুলী সেৱা ব্যাহত হৈ থাকে।
- গাঁওখনৰ বাসিন্দাসকলৰ বন্ধাবঢ়াৰ বাবে কাঠখৰি প্ৰাথমিক উৎস। পৰিয়ালসমূহ জংঘলৰ ওপৰত সম্পূৰ্ণৰূপে নিৰ্ভৰশীল হোৱাৰ বাবে বনধ্বংস চলিছে, যিটো বন বিভাগৰ বাবে উদ্বেগৰ কাৰণ হৈ পৰিছে।
- প্ৰাথমিক স্বাস্থ্য কেন্দ্ৰ, মাধ্যমিক বিদ্যালয়, হাইস্কুল, বেংক আৰু ডাকঘৰ শালবাৰীত অৱস্থিত, যিসমূহ গাঁৱৰ পৰা ৪ কিলোমিটাৰ দূৰৈত আছে।
- ইডিচিত প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ সমীপত ৰাজহুৱা সভাগৃহ আছে। গাঁও পঞ্চায়তৰ সভা, গাঁৱৰ মূল সভা-সমিতি, বন বিভাগৰ সভা আদি হয়।
- ঘৰচীয়া পশুৰ খাদ্যৰ বাবে বনাঞ্চলেই হৈছে পৰ্যাপ্ত উৎস আৰু পশুপালনৰ সামৰ্থ্য থকা পৰিয়ালবিলাকে বনাঞ্চলৰ উৎসকে ব্যৱহাৰ কৰে। ই ডি চিৰ গাঁৱৰ ৰাইজ পশুধনৰ খাদ্যৰ বাবে শস্যৰ অৱশিষ্ট অংশ, গছ-গছনিৰ পাত, ঘাঁহ, সেউজীয়া খাদ্য আদিৰ ওপৰত সম্পূৰ্ণভাৱে নিৰ্ভৰশীল। শস্য চপোৱাৰ পিছত পথাৰত বৈ যোৱা অৱশিষ্ট অংশ যেনে শস্যৰ গছৰ গুড়ি, কাণ্ড, পাত আৰু মাহজাতীয় শস্যৰ বাকলি আদি পশুখাদ্য হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- কিছুমান চৰণীয়া পথাৰ গাঁওবাসীয়ে ছাগলীপালনৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰে। এই পথাৰবোৰ সৰ্বাধিক ছমাহৰ বাবে উপলব্ধ। ঋতুকালীন চৰণীয়া পথাৰ অৰ্থাৎ নিৰ্দিষ্ট এটা অঞ্চলত চৰণীয়া জীৱ-জন্তু চৰিবলৈ দিয়া হয় আৰু জীৱজন্তু চৰিবলৈ নিদিয়া আন অংশত নতুনকৈ ঘাঁহ আদি গজিবলৈ দিয়া হয়।
- ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যানৰ পৰা ওলাই অহা বনৰীয়া জীৱজন্তুৱে দুৰ্বল বেৰা অতিক্ৰম কৰি কৃষিভূমি আৰু পশুধনৰ প্ৰায়ে অনিষ্ট কৰে।
- মাদলিঝাৰ ই ডি চিৰ বাসিন্দাসকলে সাপ্তাহিক বজাৰৰ বাবে ৪ কিলোমিটাৰ দূৰত্ব অতিক্ৰম কৰি বাঁহবাৰীলৈ আহিবলগা হয়। য'ৰ পৰা তেওঁলোকে নিত্য ব্যৱহাৰ্য বিভিন্ন সা-সামগ্ৰী, কাপোৰ আদি ক্ৰয় কৰে।

৩.২ সম্পদৰ স্থানাংক

সম্প্ৰদায়ৰ বিভিন্ন ধৰণৰ সম্পদৰ গৰাকীৰ অৱস্থা চিহ্নিত আৰু বিশ্লেষণ কৰি পৰিয়ালসমূহৰ সদস্যসকলৰ সম্পদৰ স্থানাংক বা ভাল-বেয়া অৱস্থাৰ স্থানাংক নিৰ্ধাৰণ কৰা হয়। এই স্থানাংক নিৰ্ধাৰণে প্ৰকল্পৰ হিতাধিকাৰীসকলৰ আৰ্থ-সামাজিক স্তৰ নিৰ্ধাৰণৰ বিষয়ে জনাত মূল্যায়নকাৰীসকলক সহায় কৰে আৰু স্থানীয় মানুহৰ সম্পদ/অৱস্থা আদিৰ সংজ্ঞা আৰু সূচক নিৰ্ধাৰণতো সহায় কৰে।

নিম্নোক্ত মানৰ ভিত্তিত সম্পদৰ স্থানাংক নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছে :

ক) ভূমি ধাৰণ

খ) বৃত্তি

এই স্থানাংক নিৰ্ধাৰণৰ জৰিয়তে দেখা গৈছে যে প্ৰায় ৮১ শতাংশ লোক দৰিদ্ৰ, প্ৰায় ১৯ শতাংশ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ। দৰিদ্ৰ লোকসকল ঘাইকৈ দিন হাজিৰা কৰা বনুৱা আৰু আনৰ মাটিত লীজত লৈ খেতি কৰা লোক। তেওঁলোকৰো কৃষিভূমি আছে।

৩.৩ সময়কালীন সমীক্ষা

সুদীৰ্ঘকাল ধৰি সংঘটিত ঘটনা তথা অতীতৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনাবোৰ সম্পৰ্কে জানিবলৈ দলটোৱে সময়কালীন বিশ্লেষণ সম্পন্ন কৰে। দলৰ সদস্যসকলে স্থানীয় ঘটনাবোৰ সম্পৰ্কে গাঁওবুঢ়া, বয়োজ্যেষ্ঠ লোক-তৰুণসকলৰ সৈতেও তেওঁলোকৰ ধাৰণা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰে আৰু পৰিস্থিতিৰ লগত তেওঁলোকে কিদৰে মোকাবিলা কৰিছিল, তেওঁলোকৰ জীৱনত আৰু গাঁওখনৰ উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত সেইবোৰ ঘটনাৰ কি প্ৰভাৱ পৰিছিল সেই সম্পৰ্কেও জানিব বিচাৰে। সেইবোৰ ঘটনাৰ সময়কালীন বিৱৰণ তলত দিয়া হ'ল :

তালিকা- ৩.৩ : সময়কালীন সমীক্ষা

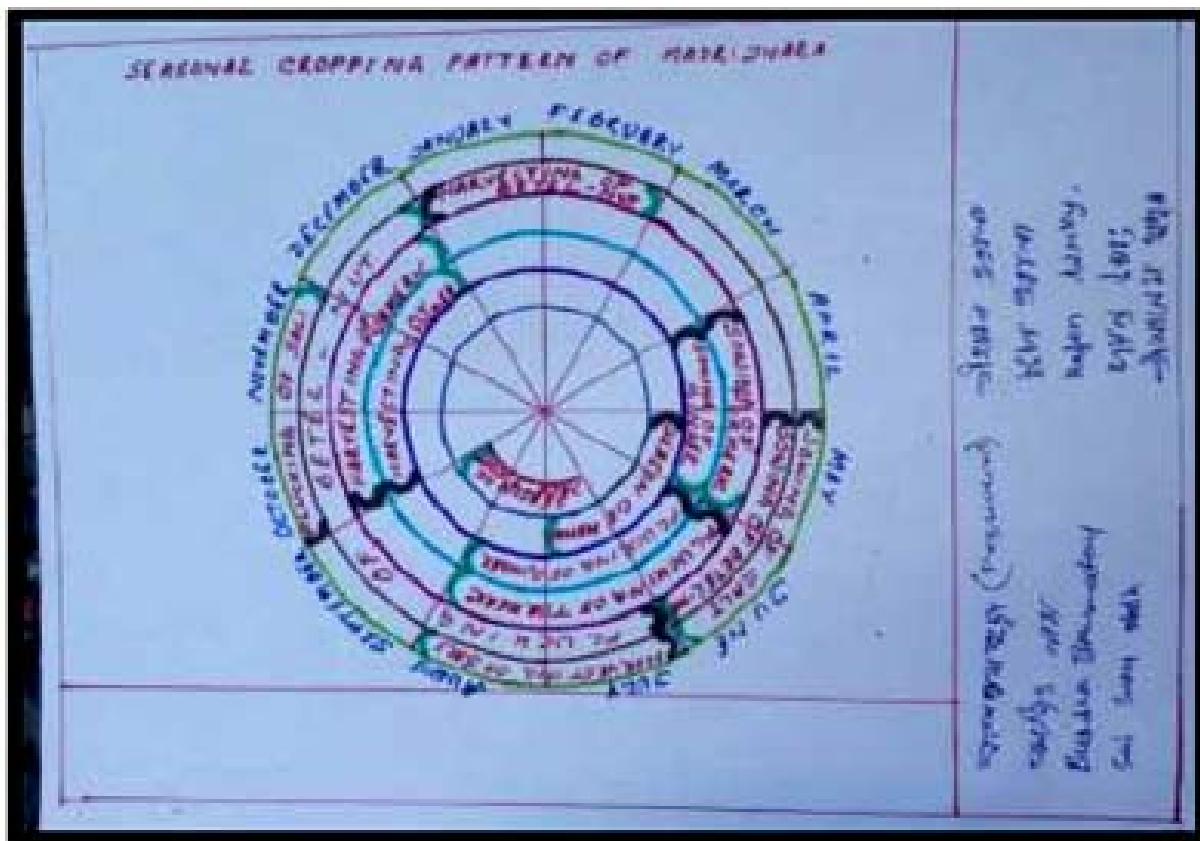
বছৰ	ঘটনা	ধৰণ
১৯৭২	প্ৰাথমিক বিদ্যালয় স্থাপন	গঠনমূলক
১৯৯৩-৯৬	আদিবাসী আৰু বড়োসকলৰ মাজত সংঘৰ্ষ	সামাজিক-ৰাজনৈতিক
১৯৯৬	ভয়াৰহ বানপানী	প্ৰাকৃতিক
১৯১৫-১৬	মাটি আৰু চেণ্ড গ্ৰেভেলেৰে পথ নিৰ্মাণ	গঠনমূলক

৩.৪ জীৱিকা কাৰ্যসূচীৰ ঋতুকালীন মানচিত্ৰায়ন

স্থানীয় লোকসকলে প্ৰস্তুত কৰা ঋতুভিত্তিক পঞ্জিকা সম্প্ৰদায়ৰ ভিতৰৰ ঋতুকালীন প্ৰৱণতাসমূহ সম্পৰ্কে তথ্য সংগ্ৰহ আৰু নিৰ্দিষ্ট হেঁচা আৰু দুৰ্বলতাবিলাকৰ সময়ক চিহ্নিত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত এক অত্যন্ত উপযোগী উপায়। দলীয় আলোচনাৰ সময়ত (সংগৃহীত তথ্যবোৰ তদন্ত কৰাৰ বাবে আলোচনা) প্ৰায়েই মাটিৰ ওপৰত ঋতুভিত্তিক কৃষি পঞ্জিকা অংকন কৰা হয় আৰু এই পঞ্জিকাৰ মেট্ৰিক্স বা ৰেখাংকনত শিলগুটি অথবা বীজবোৰ শস্যৰ প্ৰতীক হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি শস্যৰ অগ্ৰাধিকাৰ স্থানাংক দেখুওৱা হয়। আনহাতে, ঋতুভিত্তিক বৃদ্ধি বা হ্রাস দেখুৱাবলৈ সাধাৰণ ৰেখাৰেও ৰেখাচিত্ৰ (গ্ৰাফ) অংকন কৰিব পাৰি। সমগ্ৰ বছৰ ধৰি সমগ্ৰ পৰিস্থিতিৰ ওপৰত পলকতে চাবলৈ এখন পঞ্জিকাতে ঋতুভিত্তিক প্ৰকাৰভেদৰ সমগ্ৰ বিষয়ক সামৰি ল'ব পাৰি। এই প্ৰকাৰভেদ বা পৰিৱৰ্তনবোৰ হৈছে বৰষুণ, শস্যৰ পৰ্যায়ক্ৰম, বনুৱাৰ চাহিদা, মজুৰিভিত্তিক নিযুক্তিৰ পৰ্যাপ্ততা, বাহিৰলৈ প্ৰব্ৰজন, মানুহৰ ৰোগত আক্ৰান্ত হোৱাৰ ঘটনা, ব্যয়ৰ পৰ্যায়সমূহ আৰু অন্যান্য গুৰুত্বপূৰ্ণ সময়বিলাক যেনে উৎসৱ আদিকো ইয়াত দেখুৱাব পাৰি।

ঋতুভিত্তিক মানচিত্ৰায়নত ঘাইকৈ শস্য খেতিৰ বিষয়টোক সামৰি লোৱা হয়। ঋতুভিত্তিক মানচিত্ৰত আমি কৃষিজাত, শস্য আৰু কৃষিকাৰ্যৰ তিনিটা সময় যেনে বীজসিঁচা, শস্য ৰোপণ আৰু শস্য চপোৱাৰ নিয়মবোৰ বিবেচনা কৰাৰ লগতে গোটেই বছৰ ধৰি বিতং তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়। ঋতুভিত্তিক মানচিত্ৰায়নৰ জৰিয়তে দেখা গৈছে যে গাঁৱত উৎপাদন কৰা ঘাই শস্যবোৰ হৈছে— ধান, সৰিয়হ, মৰাপাট, তামোল, আদা। পশুপালন, (গাহৰি পালন, কুকুৰাপালন) দোকান, বয়ন, দিন হাজিৰা, মিস্ত্ৰীৰ কাম, চিলাই, কাঠৰ কাম আদিৰে জীৱিকা অৰ্জন কৰিছে একাংশই, যিবোৰ ঋতুকালীন নহ'লেও ঋতুকালীন মানচিত্ৰত দেখুৱাব পাৰি।

৩.২ মাদলিবাৰ ই ডি চিৰ ঋতুকালীন মানচিত্র

৩.৪ ঋতুকালীন শস্যৰ ধৰণ

কৃষিজাত শস্য	কাম-কাজৰ সময়			
		বীজসিঁচা	কৃষিকৰ্ম	শস্য চপোৱা
কৃষিখণ্ড	ধান (শালি)	মে'-জুন	জুলাই-আগষ্ট	অক্টোবৰ-নৱেম্বৰ
	তামোল	মে'-জুন	জানুৱাৰী- ফেব্ৰুৱাৰী	জুলাই-ডিচেম্বৰ
	সৰিয়হ	অক্টোবৰ-নৱেম্বৰ	---	জানুৱাৰী- ফেব্ৰুৱাৰী
	হালধি	এপ্ৰিল-মে'	অক্টোবৰ-ডিচেম্বৰ	জুন- ছেপ্টেম্বৰ
	আদা	এপ্ৰিল-মে'	অক্টোবৰ-ডিচেম্বৰ	জুন- ছেপ্টেম্বৰ
	নেমু	বছৰজুৰি		
	অন্য কৃষিখণ্ড	বয়ন	বছৰজুৰি	
পশুপালন				
দিন হাজিৰা				
দোকান				
বিদ্যুতৰ কাম				
মিস্ত্ৰীৰ কাম				

৩.৫ ভেন ডায়েগ্রাম

অগ্রাধিকার স্থানাংক : ই পি এ আৰু জীৱিকা

Madighat

Livelihood Ranking: EPA and Employment

Livelihood Activities		Barfenher	Tailoring	Handloom	Driving	Livestock	Masonry	Carpentry	Electrician	Marks	Rank
		A	B	C	D	E	F	G	H		
Barfenher	A	X	A	A	A	A	A	A	A	8	1
Tailoring	B	X	X	C	D	E	B	B	B	4	5
Livestock	C	X	X	X	D	E	C	C	C	5	4
Driving	D	X	X	X	X	D	D	D	D	7	2
Handloom	E	X	X	X	X	X	E	E	E	6	3
Masonry	F	X	X	X	X	X	X	G	H	1	8
Carpentry	G	X	X	X	X	X	X	X	G	3	6
Electrician	H	X	X	X	X	X	X	X	X	2	7

EPA Activity:

Entry Point Activities		Community Health Centre	Community Hall	Fishery	Electricity	Upper Primary	Drinking Water	JMC Office	Market Shed	Marks	Rank
		A	B	C	D	E	F	G	H		
Community Health Centre	A	X	A	A	A	A	A	A	A	8	1
Community Hall	B	X	X	C	D	E	B	B	B	4	5
Fishery	C	X	X	X	D	E	C	C	C	5	4
Electricity	D	X	X	X	X	D	D	D	D	7	2
Upper Primary	E	X	X	X	X	X	E	E	E	6	3
Drinking Water	F	X	X	X	X	X	X	G	H	1	8
JMC Office	G	X	X	X	X	X	X	X	G	3	6
Market Shed	H	X	X	X	X	X	X	X	X	2	7

স্বয়ংসহায় কল্যাণ (Presidium)
 কল্যাণ নগর
 Buxha Barmanadony
 সুই স্বয়ংসহায়
 শ্রীমতী ৩৩৪৭
 ১৬৭ ৩৩৭৭
 ৩১/৩২০

Sui Rajen হাটক্য.
 ৭৪৪ ১০৩
 শ্রীমতী (৩৩) ৩৩৪৭

পৰিশিষ্ট IV

আলোকচিত্ৰ

পি আৰ এৰ সজাগতাৰ সময়ৰ মুহূৰ্ত

সামাজিক চিত্ৰায়নৰ সম্পূৰ্ণতা

নিম বোপণৰ যোগেদি জৈৱ সীমা তৈয়াৰী

পৰিষিষ্ট V

জে এফ এম চিৰ সদস্যৰ তালিকা

ক্রমিক নং	নাম	পদবী
১	বলোৰাম বড়ো	সভাপতি
২	হৰিপদ মেধি	সদস্য সচিব
৩	বনজিত নাথ	সদস্য
৪	বুদ্ধ বসুমতাৰী	সদস্য
৫	চুন্সু নাথ	সদস্য
৬	হৰেন গৌৱালা	সদস্য
৭	সুচেন গৌৱালা	সদস্য
৮	ৰাফেন তিকী	সদস্য
৯	জয়ন্ত ওৰাং	সদস্য
১০	অনাম কুজুৰ	সদস্য

GOVT. OF ASSAM

सत्यमेव जयते

BODOLAND TERRITORIAL COUNCIL
OFFICE OF THE FIELD DIRECTOR, MANAS TIGER PROJECT
Barpeta Road- 781315, Assam.

Registration No. MTP/EDC/02, dated 10th April' 2016

This is to certify that "MADLIJHARA ECO-DEVELOPMENT COMMITTEE" under Bansbari Range of Manas Tiger Project, Barpeta Road which was Registered with the Office of the Field Director, Manas Tiger Project, Barpeta Road, Assam on 10th April' 2016 has been renewed upto 10th April 2017

Signed under my hand & seal.

(H.K. Sharma, IFS)
Field Director, Manas Tiger Project
Barpeta Road, Assam.

Place: Barpeta Road.
Date: 16/04/2016..

পৰিশিষ্ট VI (নথি I)

তালিকা-১ : গাঁৱৰ মূল তথ্য

তালিকা-১ : গাঁৱৰ মূল তথ্য

ইডিচিৰ নাম	গঠনৰ তাৰিখ	কাৰ্যকৰী সদস্যৰ সংখ্যা	সভাপতিৰ নাম	সদস্য সচিবৰ নাম	গাঁও উন্নয়ন নিধিৰ ধন	প্ৰতি পৰিয়াল বা ব্যক্তিৰ বৰঙণি	সামাজিক বেৰ হয়/নহয়	লক্ষ্য প্ৰাপ্তি সম্পৰ্কে মন্তব্য	শ্ৰেণী নিৰ্বাৰণ আৰু আৰ এফ অ'ৰ দ্বাৰা জে এফ এম চিৰ সফলতাৰ % হাৰ
মাদলিবাৰ	২০১৫	১০	বলাৰাম বড়ো	হৰিপদ মেধি এফআৰ১	-	-	হয়	-	-

তালিকা-২ : গাঁও অনুযায়ী জনসংখ্যাৰ তথ্য

তালিকা-২ : গাঁও অনুযায়ী জনসংখ্যাৰ তথ্য

গাঁৱৰ নাম	পৰিয়ালৰ সংখ্যা	মুঠ	এছ টি		অ' বি চি		এছ টি		পুৰুষ মহিলাৰ অনুপাত	গড়ে পৰিয়ালৰ জোখ (প্ৰায়)
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা		
মাদলিবাৰ	৫৭	৩২৫	১৩৩	১২০	১৫	১৩	২৮	১৬	৮৪৬	৬
মুঠ	৫৭	৩২৫	১৩৩	১২০	১৫	১৩	২৮	১৬		

উৎস : ক্ষেত্ৰ জৰীপ প্ৰতিবেদন

তালিকা- ৩ : ভূমি ধাৰণৰ ভিত্তিত গাঁৱৰ কৃষকসকলৰ শ্ৰেণী বিভাগ

তালিকা- ৩ : ভূমি ধাৰণৰ ভিত্তিত গাঁৱৰ কৃষকসকলৰ শ্ৰেণী বিভাগ

ক্রমিক নং	গাঁৱৰ নাম	ভূমি ধাৰণ অনুযায়ী কৃষকৰ শ্ৰেণী বিভাগ				মুঠ
		বৃহৎ কৃষক > ১০ হেক্টৰ	ক্ষুদ্ৰ কৃষক ২-১০ হেক্টৰ	উপাস্ত কৃষক < ২ হেক্টৰ	ভূমিহীন পৰিয়াল	
১	কাটাৰাৰ	-	-	৫৭	-	৫৭
	মুঠ	-	-	৫৭	-	৫৭

তালিকা- ৪ : পশুধনৰ সংখ্যা

ক্রমিক নং	গাঁৱৰ নাম	গাঁও ভিত্তিক পশুধনৰ সংখ্যা							মুঠ
		গৰু	ম'হ	ছাগলী	হাঁহ	কুকুৰা	গাহৰি	অন্যান্য	
১	মাদলিবাৰ	১৫৮	-	১৫	১৮০	৪৯৫	২৩	-	৮৭১
মুঠ		১৫৮	-	১৫	১৮০	৪৯৫	২৩	-	৮৭১

তালিকা- ৫ : গাঁও ভিত্তিক আন্তঃগাঁথনি

ক্রমিক নং	আন্তঃগাঁথনি	অৱস্থিতি	গাঁৱৰ পৰা দূৰত্ব (কিলোমিটাৰ)
১	বাছ আস্থান	শালবাৰী	৬ কিঃমিঃ
২	প্ৰাথমিক চিকিৎসা কেন্দ্ৰ	শালবাৰী	৬ কিঃমিঃ
৩	প্ৰাথমিক বিদ্যালয়	মাদলিবাৰ	ভিতৰত
৪	মাধ্যমিক বিদ্যালয়	কাঁহিবাৰী	৫ কিঃমিঃ
৫	ডাকঘৰ	শালবাৰী	৬ কিঃমিঃ
৬	উচ্চ বিদ্যালয়	শালবাৰী	৬ কিঃমিঃ
৭	বেংক	শালবাৰী	২৫ কিঃমিঃ
৮	অংগনৱাড়ী কেন্দ্ৰ	মাদলিবাৰ	ভিতৰত
৯	আৰক্ষী চকী	বাঁশবাৰী	৬ কিঃমিঃ
১০	বনাঞ্চলিক কাৰ্যালয় (ৰেঞ্জ)	বাঁশবাৰী	৪ কিঃমিঃ
১১	ৰে'ল ষ্টেচন	বৰপেটাৰোড	২৫ কিঃমিঃ
১৪	মহাবিদ্যালয়	শালবাৰী	৬ কিঃমিঃ
১৫	আৰক্ষী চকী	শালবাৰী	৬ কিঃমিঃ
১৬	সাপ্তাহিক বজাৰ	বাঁশবাৰী	৪ কিঃমিঃ
১৭	ভি চি ডি চি	মাদলিবাৰ	ভিতৰত

তালিকা- ৬ : কৃষিজাত শস্য

	বর্ষা নিৰ্ভৰ		জলসিঞ্চন	
	শস্যৰ নাম	হেক্টৰ হিচাপত এলেকা	শস্যৰ নাম	হেক্টৰ হিচাপত এলেকা
খাৰিফ	শালি	৪০ হেক্টৰ	-	-
বৰি শস্য	সৰিয়হ	৭ হেক্টৰ	-	-
অন্যান্য, নেমু	শাক-পাচলি, ফল-মূল	২২ হেক্টৰ	-	-

তালিকা- ৭ : মাদলিঝাৰ ই ডি চিৰ শস্য উৎপাদন ৰূপৰেখা

শস্যৰ প্ৰকাৰ	মুঠ উৎপাদন (আনুমানিক) কুইণ্টল	উৎপাদন কৰা পৰিয়ালৰ সংখ্যা	গড় উৎপাদন (প্ৰতি হেক্টৰ/কুইণ্টল) আনুমানিক	শস্য উৎপন্ন অঞ্চল (হেক্টৰ) আনুমানিক
ধান	৭৪০ কুইণ্টল	৩৮	১৯	৪০
তৈলবীজ	৪ কুইণ্টল	১২	১	১
শাক-পাচলি	৭ কুইণ্টল	৫০	১	১
ফলমূল	৪ কুইণ্টল	৫০	১	৩

তালিকা- ৮ : পশুখাদ্যৰ পৰ্যাপ্ততা

	১-৩ মাহ	৩-৬ মাহ	> ৬ মাহ
শস্যৰ অৱশিষ্ট	প্ৰযোজ্য নহয়	সংৰক্ষিত অঞ্চল	-
ঘৰুৱা খাদ্য	প্ৰযোজ্য নহয়	-	-
সেউজীয়া খাদ্য	প্ৰযোজ্য নহয়	-	-
বনাঞ্চলত চাৰণ	প্ৰযোজ্য নহয়	-	-

তালিকা- ৯ : গাঁৱৰ পৰা বজাৰৰ অৱস্থান

ক্রমৰ বাবে	অৱস্থান	যদি অন্য গাঁৱত, গাঁৱৰ পৰা দূৰত্ব (কিলোমিটাৰ)
গেলামাল/সুলভ মূল্যৰ দোকান	মাদলিবাৰ (১খন)	০ কিঃমিঃ
সাপ্তাহিক বজাৰ	বাঁহবাৰী	৪ কিঃমিঃ
প্ৰধান বজাৰ	বাঁহবাৰী	৪ কিঃমিঃ
বন নিগম বিক্ৰী থলী	তথ্য নাই	-
টেণ্ডু পাট্টা ফেড	তথ্য নাই	-
মাছৰ বজাৰ	বাঁহবাৰী	৪ কিঃমিঃ
বনৌষধি সংগ্ৰহ কেন্দ্ৰ	তথ্য নাই	-
বন নিগম বনৌষধি সংগ্ৰহ কেন্দ্ৰ	তথ্য নাই	-

তালিকা- ১০ : জলসম্পদৰ ব্যৱস্থা

জলৰ উৎস	সংখ্যা	পানীৰ পৰ্যাপ্ততা (উপযুক্ততা, ঋতুকালীন)	ব্যৱহাৰ (খোৱাৰ বাবে, জলসিঞ্চন, গা ধোৱা)
নৈ-নিজৰা	১	ঋতুকালীন	জলসিঞ্চন, পশুপালন
নলীনাদ	৪৯	বছৰজোৰা	খোৱাপানী, ঘৰুৱা ব্যৱহাৰ
কুঁৱা	৮	বছৰজোৰা	খোৱাপানী, ঘৰুৱা ব্যৱহাৰ

তালিকা- ১১ : শক্তিৰ ব্যৱহাৰ

ইন্ধনৰ প্ৰকাৰ	নিৰ্ভৰশীল পৰিয়ালৰ সংখ্যা	নিৰ্ভৰশীল মাহৰ সংখ্যা	উৎস (স্থানীয় গাঁও, বন, অন্যান্য উৎস)	মুখ্য / গৌণ
কাঠখৰি	-	১২ মাহ	বাহিৰৰ বজাৰ	মুখ্য
কেৰাচিন	৪৬ টা পৰিয়াল	১২ মাহ	মুকলি বজাৰ	গৌণ
গোবৰ / বায়গেছ	-	-	-	-
ৰন্ধন গেছ	১১ টা পৰিয়াল	-	স্থানীয় এজেণ্টি	মুখ্য
ইলেক্ট্ৰিক হিটাৰ	-	-	-	-

তথ্য-II

জীৱিকাৰ সুযোগ বিশ্লেষণ

তালিকা- ১২ : কৃষি আৰু উদ্যান শস্য

তালিকা- ১২ : কৃষি আৰু উদ্যান শস্যৰ অৱস্থা দেখুওৱা হৈছে

বিষয়বস্তু	কাৰণসমূহ	সুযোগ সমূহ	কৰ্মসূচী
কম উৎপাদন	<ul style="list-style-type: none"> ■ বেৰাৰ অভাৱ, যিটো অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ ■ সাৰ, পোক-পটংগ নাশক, কীটনাশক আদিৰ নিচেই কম প্ৰয়োগ ■ জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থাৰ অভাৱ ■ কৃষি আস্তগাঁথনি, আধুনিক সা-সঁজুলি আৰু যন্ত্ৰপাতি, যেনে, ট্ৰেক্টৰ, পাৰাৰ টিলাৰ আদিৰ অভাৱ। ■ অধিক ফচল উৎপাদন হোৱা বীজ ব্যৱহাৰ কৰা নহয়। 	<ul style="list-style-type: none"> ■ জৈৱ-ফেমিং ব্যৱস্থাৰ পৰিচয় ■ নতুন আৰু আধুনিক প্ৰযুক্তিৰ পৰিচয় ■ সুচিন্তিত প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচী, গাওঁবাসী দক্ষ, দক্ষতাৰ অধিক বিকাশ ■ অধিক ফচল উৎপাদন হোৱা বীজ ব্যৱহাৰৰ কাৰ্যসূচী 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ট্ৰেক্টৰৰ চলোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ ■ কৃষিদক্ষতা বৃদ্ধিৰ কাৰ্যসূচী ■ পোক-পতংগ নিধন, কীটনাশকৰ ব্যৱহাৰ, বৰ্ণসংকৰ খেতি প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচী
ভঁৰাল আৰু উৎপাদন	<ul style="list-style-type: none"> ■ সাধাৰণভাৱে ব্যৱহাৰযোগ্য ভঁৰালৰ অভাৱ। ■ বৈদ্যুতিকৰণ নোহোৱাৰ বাবে শীতল গৃহৰ অভাৱ। 	<ul style="list-style-type: none"> ■ বিক্ৰী নোহোৱা সামগ্ৰী দীৰ্ঘকাললৈ সংৰক্ষণ ■ নিজৰ উৎপাদন সংৰক্ষণ কৰি চাহিদাৰ সময়ত বিক্ৰী কৰিব পাৰিব 	<p>পেকেজিং পৰিবহণ আৰু বিতৰণ</p>
বিপণন	<ul style="list-style-type: none"> ■ সামগ্ৰী সৰবৰাহ কৰাৰ বাবে উপযুক্ত পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ অভাৱ। 	<ul style="list-style-type: none"> ■ সুচল পৰিবহণ ব্যৱস্থা বজাৰ সংযোগত সহায় কৰিব 	<p>ক্ৰেতা-বিক্ৰেতাৰ বৈঠক</p>

তালিকা- ১৩ : পশুধন

প্রতিবন্ধকতা	কাৰণসমূহ	সুযোগ সমূহ	কৰ্মসূচী
ঘাঁহনি কম	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয় 		-
কেঁচা সামগ্ৰীৰ উপলব্ধতা	<ul style="list-style-type: none"> ■ দুৰ্বল আৰ্থিক অৱস্থাৰ বাবে বজাৰৰ পৰা পশুখাদ্য কিনাত অসমৰ্থ। সেউজ পশুখাদ্য গোটেই বছৰ উপলব্ধ নহয়। 	<ul style="list-style-type: none"> ■ পশুপালনৰে উপাৰ্জন বৃদ্ধি। ■ পশুখাদ্য সহজে যদি পোৱা যায়, তেন্তে ইয়াক গাওঁবাসীয়ে বিকল্প উপাৰ্জন হিচাপে ল'ব পাৰে। 	
পশুধনৰ যত্নৰ ব্যৱস্থা	<ul style="list-style-type: none"> ■ পশুচিকিৎসা কেন্দ্ৰ নাই ■ পশুপালনৰ উপযুক্ত জ্ঞান নাই 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ৰোগ নিয়ন্ত্ৰণ ■ পশুধনৰ আয়ুস বৃদ্ধি ■ পশুপালনৰ প্ৰতি আগ্ৰহ সৃষ্টি 	
দুগ্ধ উৎপাদন আৰু দুগ্ধজাত সামগ্ৰী	<ul style="list-style-type: none"> ■ দুগ্ধ উৎপাদনৰ বাবে পশুপালনৰ বিজ্ঞানসন্মত জ্ঞান নাই 	<ul style="list-style-type: none"> ■ দুগ্ধ উৎপাদনৰ বৃদ্ধিৰ বাবে দুগ্ধ উৎপাদনৰ প্ৰশিক্ষণ ■ দুগ্ধ উৎপাদনৰ বৃদ্ধিৰ বাবে মিল্ক বুষ্টাৰ, মিল্কপ্লাছ আদি ছাল্লিমেণ্ট 	
দুগ্ধ বজাৰ	<ul style="list-style-type: none"> ■ গাখীৰৰ পোনপটীয়া বজাৰৰ যোগাযোগ নাই ■ বিভিন্ন দুগ্ধজাত সামগ্ৰীৰ বজাৰ চাহিদাৰ বিষয়ে অসচেতন 	<ul style="list-style-type: none"> ■ গাখীৰৰ বজাৰ বৃহৎ চাহিদা 	

তালিকা- ১৪ : এন ডব্লিউ এফ পি

প্রতিবন্ধকতা	কাৰণসমূহ	সুযোগ সমূহ	কৰ্মসূচী
ন্যূনতম সংগ্ৰহ	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয় 	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয় 	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয়
অবহনক্ষম আহৰণ	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয় 	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয় 	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয়
কম হাৰ	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয় 	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয় 	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয়
মূল্য সংযোগ	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয় 	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয় 	<ul style="list-style-type: none"> ■ প্ৰযোজ্য নহয়

তালিকা- ১৫ : বিশেষ দক্ষতা (হস্ততা)

প্রতিবন্ধকতা	কাৰণসমূহ	সুযোগ সমূহ	কৰ্মসূচী
কেঁচা মালৰ উপলব্ধতা	<ul style="list-style-type: none"> ওচৰৰ বজাৰ (৭ কিঃমিঃ)ত কেঁচামালৰ অভাৱ গুদাম নাই 	<ul style="list-style-type: none"> কেঁচামাল সংৰক্ষণৰ বাবে উমৈহতীয়া ঠাই 	<ul style="list-style-type: none"> কেঁচামালৰ বেংক স্থাপন
উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ গুণগত মান	<ul style="list-style-type: none"> উচ্চ গুণৰ সামগ্ৰীৰ অভাৱ। পৰম্পৰাগত যন্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰ 	<ul style="list-style-type: none"> নতুন বজাৰ সম্প্ৰসাৰণৰ বাবে উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ মান উন্নতি 	<ul style="list-style-type: none"> আধুনিক সা-সৰঞ্জামৰ প্ৰশিক্ষণ গাঁওবাসীক আধুনিক প্ৰযুক্তিৰ সুবিধা দিয়া
বিপন্ন সম্ভাৱনা	<ul style="list-style-type: none"> কোনো উন্নত বজাৰ নাই কোনো মূল্য নিৰ্ধাৰণ নীতি নাই প্ৰতিষ্ঠানিক ক্ৰেতাৰ সৈতে যোগাযোগ নাই নতুন উৎপাদনৰ বিকাশ অথবা উৎপাদন বিভিন্নতা নাই 	<ul style="list-style-type: none"> ভিন্নমুখী উৎপাদনেৰে নতুন বজাৰ সম্প্ৰসাৰণ 	<ul style="list-style-type: none"> প্ৰাতিষ্ঠানিক বিক্ৰেতাৰ দ্বাৰা উৎপাদিত সামগ্ৰী বৃহৎ পৰিমাণত বিক্ৰীৰ ব্যৱস্থা
ঋণৰ ব্যৱস্থা	<ul style="list-style-type: none"> বেংক, ডাকঘৰ ছেভিংছ বেংকৰ সৈতে কোনো সংযোগ নাই বেংক আৰু চৰকাৰৰ উন্নয়ন আঁচনিৰ বিষয়ে অসচেতন 	<ul style="list-style-type: none"> চৰকাৰৰ বিত্তীয় সাহায্য ঋণৰ সহজ ব্যৱস্থা 	<ul style="list-style-type: none"> মাইক্ৰ'ফাইনান্স, টাৰ্ম লোন, কামৰ পুঁজিৰ ব্যৱস্থা
উৎপাদনৰ বিভিন্নতা	<ul style="list-style-type: none"> নতুন উৎপাদনৰ বিকাশ অথবা উৎপাদন বিভিন্নতা নাই উৎপাদনৰ বিবিধতাৰ ধাৰণা নাই 	<ul style="list-style-type: none"> আধুনিক বজাৰ অনুযায়ী চাহিদাভিত্তিক উৎপাদনৰ বিকাশ 	<ul style="list-style-type: none"> দক্ষতাবিকাশ আৰু নতুন উৎপাদনৰ বিকাশ, বিভিন্নতাৰ প্ৰশিক্ষণ

তালিকা- ১৬ : ঋণৰ ব্যৱস্থা

প্রতিবন্ধকতা	কাৰণসমূহ	সুযোগ সমূহ
ঋণ	<ul style="list-style-type: none"> নাই 	<ul style="list-style-type: none"> আধুনিক বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান গঠন
সুদৰ হাৰ	<ul style="list-style-type: none"> ব্যক্তিগত ঋণদাতাৰ উচ্চ হাৰত সুদৰ দাবী। 	<ul style="list-style-type: none"> ৰেহাইত ধাৰৰ ব্যৱস্থা
ঋণৰ উপলব্ধতা	<ul style="list-style-type: none"> ঋণৰ বোজা ল'বলৈ ভয়। তথ্যপাতি সন্দৰ্ভত জ্ঞানৰ অভাৱ 	<ul style="list-style-type: none"> ক্ষুদ্ৰ উদ্যমৰ পদক্ষেপ
বন্ধকৰ অসুবিধাসমূহ	<ul style="list-style-type: none"> বন্ধকত থোৱা সম্পত্তিৰ উপযুক্ত তথ্যৰ অভাৱ। 	<ul style="list-style-type: none"> তথ্যপাতি সন্দৰ্ভত অঞ্চলজুৰি সজাগতা